

Döntések és kihívások... –
Meleg Vilmos, a filharmónia
volt vezetője | **12.**

A költészet iránya
önmagunk kivetülése –
Allen Ginsberg-interjú | **18.**

Történelmi okmány
1919-ből a nagyvárad
hatalomátadásról | **26.**

Haranghy Jenő színes
üvegkompozíciói
Berettyóújfaluban | **32.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2021. június • I. (XX.) évfolyam 6. (195.) szám • **Ára 10 lej**

Szélel, szélel szemben

Gyakran előfordul, hogy beszélgetünk valakivel, s bár mindketten elmondtuk már, amit akartunk, a szó csak nem áll le. A másik nem is figyel, a beszélő pedig úgy érzi, falra hányt borsóhoz hasonlít a szövege. Vagyis leperereg és elgurul. A román nyelvben is létezik a hatás nélküli szóhalmaznak egy plasztikus megfogalmazása: vorbe-n vânt. A szélnek ugyan semmi köze a borsóhoz, de a két szófordulat lényege ugyanaz, ha fordítanánk őket, azzal akár példát is szolgáltatnánk, akarattunkon kívül.

Nincs is értelme azon keseregni, hogy a mi lepergő borsóink kevésbé érzékletesek, mintha a szélbe – vagy netán az üres falaknak? – beszélnének, mivel nyelvünkben van egy olyan kifejezés, ami sokkal erősebb a fentinél: ha valakit ugyanis szélnek eresztünk, az végleges eltávolítást jelent a közeliünkől, durvábban kirúgást. Mögöttes jelentése, hogy minekünk nincs szükségünk arra a személyre, tárgyra, érzelemre, fogalomra, akkor sem, ha az illető mondjuk, nem is széllel bélelt egyén, vagyis üres, megbízhatatlan, netán csaló, hanem rendes, csak számunkra nem rokonszenves. De óvakodjunk románul úgy jellemezni valakit, hogy căptușit cu vânt, mert esetleg végérvényesen kiír az ismerősei közül, mint olyat, akivel nem tud szót érteni. Igen, végérvényesen, vagyis fără doar și poate, azaz kertelés, habogás nélkül, közbe-

szúrt sorozatos „de mégis” vagy „lehet” kitérővel.

Nem árt ezt notórius ferdítgető ismerőseinknek is a szájukba rágni, ahogy bizonyos állatok, elsősorban talán madarak szokták etetni a csemetéiket, bár románul ez is egy kissé másképpen hangzik: mură-n gură, mondják, aminek kissé gúnyolódó éle van, hiszen a szerderrel még egy csecsemő is könnyen megbirkózna. És a nagyon fontos dolgokat is csak magyarul kössük valakinek a lelkére, hisz románban nincs olyan, hogy leagă pe suflet, csak az, hogy pune pe suflet, ami számunkra annyit jelent, hogy mellre szív, más szóval megsértődik vagy szívére vesz valamit.

Ennyi sok óvás és figyelmeztetés után viszont a gondolatsort elindító szélhez, és két olyan példával zárnám, melyeknek tökéletesen azonos a formájuk és a tartalmuk, hisz ahogy az eddigi ferdítgetéseinkből is láthattuk, a hasonlóságra is akadnak példák. Inkább a közéleti beszédben emlegetik azokat a jól helyezkedő egyéneket, akik mindig azt figyelik, honnan fúj a szél – de unde bate vântul –, és arra próbálnak helyezkedni, mások viszont önnön külső és belső nyugalma érdekében követik a jó tanácsot – románul is, magyarul is –, és nem próbálják meg a szélel szembe végezni kisdolgukat, mert attól csakis ők mocskolódnának be.

Molnár Judit

Fizessen elő lapunkra!

A *Várad folyóirat* előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat poștal), az előfizető nevének és pontos lakcímének,

valamint az „Abonament *Várad*” megjelölésével a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

Tárlat

4. Meséket mondó színek, anyagok, kompozíciók – Kovásznai művészcsoport kiállítása a nagyváradai Tibor Ernő Galériában

Portré

6. Önmaga és a mások örömeire hímez – Bemutatjuk Sarkadi Ilona margittai hímzőnőt

Kultúra

8. A könyvekben ott a világegyetem – Interjú Ligia Antonia Mirişannal, a Bihar Megyei Gheorghe Şincai Könyvtár menedzserével

(Fény)képes krónika

11. Farkasúzó Mutu – Kerekes István fotója és története

Kultúra

12. Döntések és kihívások keresztútjében – Beszélgetés Meleg Vilmosmal, a Nagyváradai Állami Filharmónia leköszönt igazgatójával

Dal – szöveg

15. „Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (3.) – Tamás-Péter Réka tanulmányának folytatása Bródy János dalszövegeiről

Irodalom

18. A költészet iránya önmagunk kivetülése – Somló Ágnes egykori beszélgetése Allen Ginsberggel
22. Feltámadás – Sztaskó Richard rövidprózája
24. Tóth Ágnes gyermekversei

Társadalom

25. Valami készül Szalontán – Laczikó Csaba, azaz Mr. Siid új projektje

Biharország – História

26. Történelmi okmány 1919-ből a nagyváradai hatalomátadásról

Vélemény

29. Munkavállalók (14.) – D. Mészáros Elek szocioriportjának folytatása

Biharország – Szomszédoló

32. Haranghy Jenő színes üvegkompozíciói – A berettyóújfalui kórház kincseit és alkotójukat Kocsis Csaba mutatja be

Biharország – Kultúra

35. Értékgyűjtő orvos hagyatékát gondozzák – Az érmihályfalvi Dr. Andrassy Ernő Történelmi és Néprajzi Városi Múzeumban jártunk

Biharország – Üdítő

38. Bölcs tanács – Keresztrejtvény

Társadalom

39. Összevonják a múzeumokat is – Megállapodott a város és a megye vezetője a nagyváradai városi közgyűjtemény és a Körösvidéki Múzeum összeolvasztásáról

A CÍMLAPON DOMOKOS BÍBORKA PLAKÁTTERVE A KOVÁSZNAI MŰVÉSZEK KÖZÖS NAGYVÁRADAI KIÁLLÍTÁSÁHOZ

Várad folyóirat – kulturális közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Şincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihor.ro; www.varad.ro; https://varadbiblioteca.blogspot.com. **Szerkesztőbizottság:** Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasószerkesztő-korrektor; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Szóke Ferenc, Tóth Ágnes. Készült a Litera Print Kft. nagyváradai nyomdájában. ISSN 1583-0616

Meséket mondó színek, anyagok, kompozíciók

Kovásznai művészcsoporthoz tartozó alkotásaiból nyílt kiállítás a váradi Tibor Ernő Galériában május 15-én, a Festum Varadinum rendezvénysorozat részeként. A tárlat anyaga bepillantást nyújt a székelyföldi művészek érzelmes és gondolatvilágába. A kollekcióba került képzőművészeti munkákat a változatosság jellemzi mind mondandójukban, mind kivitelezésükben.

Láthattunk pasztellt és kisplasztikát, figuratív és nonfiguratív festményt, grafikát, textilkreációt, fafaragást stb. A Kanonok sori Tibor Ernő Galériában (TEG) megjelentek **Csathó Töhötöm**, a pincegaléria alkotói közösségének művészeti vezetője köszöntötte a vernisszázson. Megjegyezte: a kultúráért komoly csaták dúlnak mostanság mindenfelé. A képzőművészek a maguk módján, alkotásaikkal mutatkoznak meg. Fontos, hogy ne csupán a kézzelfogható, anyagi dolgokkal törődjünk, hanem a szellemiséggel, a művészekkel is, hiszen ez tesz minket gondolkodó és érző emberré.

Bányai Szabados Katalin, a TEG alkotói csoportjának tagja, az esemény egyik szerve-

zője elmondta: a kilencvenes években a kapcsolatok elsősorban Magyarország felé, illetve még nyugatabbra irányultak. Erdélyi alkotókhoz, művészcsoporthoz kevés kapcsolat fűzte őket. A Tibor Ernő sorként tavaly Kolozsvárott állították ki, idén márciusban pedig Bányai Szabados Katalinnak Kovásznán volt egyéni kiállítása. **Czilli Balázs**, a Kovásznai Városi Művelődési Ház (ahol működik a Kádár László Képtár) igazgatója Kolozsváron végezte tanulmányait, Kovásznán él, ám apai ágon váradi kötődésű is. Márciusban két hóvihar között ejtették meg Kovásznán Bányai Szabados Katalin jó hangulatúra sikerült tárlatnyitóját. Most pedig örvendetes, hogy a járványhelyzet miatti hosszabb szünet után újból megnyithatta kapuját a Kanonok sori galéria, és bemutathatták a kovásznai művészek alkotásait.

Czilli Balázs hangsúlyozta: jó irányba tart a cserekapcsolat. A Váradra elhozott tárlat afféle keresztmetszet, névjegykártya a kovásznai művészkompanyia munkásságáról. Ezután felolvasta az általa és Domokos Bíborka képzőművész, rajztanár, valamint a kovásznai művelődési házban működő Kádár László Képtár részéről Konrát Rita által jegyzett méltatást a kiállított művekről és alkotóikról. Eszerint: „...technikában és tematikában egyaránt változatos alkotások, különböző lelkivilágok, más és más meséket mondó színek, anyagok, kompozíciók tekintenek vissza ránk. Eb-

A tárlat keresztmetszetet ad a kovásznai művészek munkásságáról

Fotók: Varga Bernadette

Sokszínűség,
sokféleség
a festményeken is

Bogdán-Bódis
Ádám, Molnár
Célia, Czilli Balázs,
Bányai Szabados
Katalin és Csathó
Töhötöm a váradi
vernisszázson

ben a nagy változatosságban mégis ott rejlik a kapocs [...] Ez a közös pont nem más, mint Kovászna, ahol művészeink lelke találkozott [...] Tizenkét, Kovásznához kötődő kortárs képzőművész érzelmei, gondolatai, észjárása és világnézete tárul elénk, papírra-vászonra rajzolva-festve, textilanyagokba, színekbe, agyagba és gipszbe álmódva. Találunk közöttük hivatásos képzőművészeket és kedvtelésből alkotókat egyaránt. Tematikailag igencsak változatos munkákat tárnak elénk alkotóink: kiindulva természetből, életből, a legkülönbébb lelkiállapotokon, érzelmeken, hangulatokon át egészen a halálig minden témát felölelnek alkotásaik.”

A következő művészek munkáit lehetett megismerlni: Nicolae Bohatel, Ana Călugăru, Csutak Levente, Deák Barna, Deák M. Rita, Domokos Báborka, Hegyeli-Kátay Klára, Konrát László, Molnár-Kádár Katalin, Nagy Lajos, Ördög Fanni, Para Mária. A tárlat érdekes színfoltját képezték a kovásznai Kőrösi Csoma Sándor Líceum tehetséges diákjainak – Ambrus Édua, Balogh Yvette, Bede Beáta, Czilli Anna Klára, Csoma Dorka, Jakob Blanka, Keresztély Leila, Korondi Kincső, Moldovai Kitti, Szabó Renáta és Tusa Előd – munkái, melyek Domokos Báborka rajztanár irányításával készültek.

A vernisszázson fellépett a kovásznai Molnár Célia szoprán énekesnő (a Partiumi Keresztény Egyetem diákja) Bogdán-Bódis Ádám zongorakíséretével, valamint a Duo Solafide, azaz Thurzó Sándor József (mélyhegedű) és Fórián Andrea (zongora; néhány saját vers előadása).

Tóth Hajnal

Önmaga és a mások örömére hímez

Sarkadi Ilona ismert és közkedvelt személyiség Margittán és környékén. Közvetlen, barátságos egyéniségével és szemet gyönyörködtető kézi hímzéseivel érte ezt el. Munkáinak döntő többségét ajándékba készíti a családnak, a barátoknak és az egyház részére. Ha megkérlik, rendelésre is hímez, s kizárólag kalocsai motívumokat használ. Nem ez a megélhetési forrása. Az önmagának és a másoknak szerzett örömért hímez.

A közigazgatásilag Margittához tartozó Magyarékén született 1949-ben, egyszerű gazdálkodó családban. Édesanyja sokat kézimunkázott, és ő volt a falu varrónője is. Sarkadi Ilona tőle örökölte a kézimunkázás szeretetét, és tőle, valamint a nála tizenöt évvel idősebb nővérétől tanulta a tűvezetés fortélyait. Hétéves korában kezdte el a hímzést. Akkor még csak a tanulás mellett, szabadidejében lakásuk díszítésére készítette a szép terítőket, falvédőket. Kérésre a falu asszonyainak ruháira is hímeztek díszítéseket. Az általános iskolát Magyarékén végezte el, a középiskolát Margittán. Férjhez ment, és könyvelőként dolgo-

Sarkadi Ilona és munkáinak egy része

Házi áldás

zott a margittai ruhagyárban. Ekkor egy kicsit háttérbe szorult a hímzés, hiszen a munka és a gyereknevelés foglalta le az idejét. Tizenöt évvel ezelőtt ment nyugdíjba, és ekkortól a hímzés vált az életformájává. Mindig is ezt a foglalatosságot szerette a legjobban, és nyugdíjasként már ideje is lett rá.

Egyre több megrendelés érkezett a volt kolégáktól, ismerősöktől, rokonoktól. Főként a lakások díszítésére szolgáló terítőket, falvédőket készítették, de nő ismerősei egyre gyakrabban kértek díszítést a ruháikra. Sok, általa hímzett ruha ajándékként került Magyarországra, sőt Franciaországba, Olaszországba, Németországba, az Egyesült Államokba és Kanadába is.

A városvezetők is felfigyeltek szemet gyönyörködtető munkáira, és arra kérték Sarkadi Ilonát, mutassa be keze munkáját egy kiállításon a városnapok alkalmából, a kézműves ter-

Húsvéti, karácsonyi horgolt díszek, kokárdák

A Sarkadi házaspár

mékek standján. Ott pedig a testvérvárosok (Kiskőrös, Berettyóújfalu) és a debreceni küldöttség szeme akadt meg rajtuk, és ezekre a településekre is meghívást kapott kiállításokra. A reformáció 500. évfordulója előtt tisztelő emlékévkben Nagyváradon állította ki válogatott hímzéseit. Margittán városnapokon, húsvétkor és karácsonykor minden évben megcsodálhatjuk munkáit, kivéve 2020-at, a világjárvány miatt. Kalocsai mintával díszített babaruhákat is kezdett készíteni, ezzel szintén sikert aratott. Ezeket a megrendelők nem gyerekjátékként, hanem lakásdíszítésre használták.

Számára az a legnagyobb elégtétel, ha munkája tetszik a megrendelőnek. Abba viszont nem enged beleszólást, hogy miként díszítse a terítőket, ruhákat, könyvborítókat, könyvjelzőket. Márciusban horgolt kokárdákat, húsvétkor tojásborítókat, karácsonykor karácsonyfádsznek angyalkákat, csillagocskákat. Az utóbbi években a nőszövetséggel közösen, az ő irányításával készítették el a magyar

végzős diákok ballagótarisznyáit. Ezek alapanyaga háziszóttos, melyet ma már egyre nehezebb beszerezni még vidéken is. Terítőket, törülközőket, lepedőket vásárolnak, azokat szabják fel a megfelelő méretre. Sajnos sokan eldobják vagy elégetik a hagyatékából hozzájuk került háziszóttot, mert nem mérik fel, mekkora érték.

Sarkadi Ilona a kézimunkázás valamennyi formáját ismeri, de legjobban a kézi hímzést kedveli. Unokái idén végzik a VIII., illetve a XII. osztályt, és számukra is készíti a hímzett ajándékokat. A családot ellátta hímzett arcmaszkokkal, hogy elviselhetőbbé, vidámabbá tegye a maszkviselés kellemetlenségeit. Ismerősei szívesen ellátják kalocsai mintákkal, ezeket ő szívesen fel is használja. Felajánlotta a magyar iskola számára, hogy megtanítsa hímezni a gyerekeket. Ez a járvány előtt működött is, és reméli, a járvány elmúltával újra lehetséges lesz. Teszi mindezt azért, hogy a népművészetnek ez a szép ága ne menjen teljesen feledésbe Margittán és környékén. Van rá esély, hogy érdekelni fogja a fiatalokat, mivel a hímzett ruhák kezdenek újra divatba jönni. Az utóbbi időben a férfiak vőfélyinginek díszítésére is kapott megrendelést Sarkadi Ilona.

Hímzett terítők, ballagótarisznyák, maszkok

Reményei szerint kisebbik unokája, Fruzsina átveszi tőle a hímzés tudományát, és fennmarad a Sarkadi-hímzés. „Amíg bírom, amíg látok, amíg a kezem engedi, hímezni fogok” – mondta Ilonka beszélgetésünk végén. Férje, Sándor támogatja elképzeléseit, és mindent segíti. Az ő hobbija a szőlészet, borászat. A Sarkadi-házban a szép terítők mellett a finomabbnál finomabb borok is megtalálhatók. A borászat is hagyományaink közé tartozik, így elmondható, hogy mindketten hagyományőrök.

Szőke Ferenc

A könyvekben ott a világegyetem

Végzettsége szerint román–francia szakos tanár **Ligia Antonia Mirișan**, a Bihar Megyei Gheorghe Șincai Könyvtár menedzsere. Májusban, legutóbbi menedzseri mandátumának értékelése után beszélgettünk vele.

– Nemrég volt az ön menedzseri munkájának mandátumvégi kiértékelése. Adott a kérdés: indul-e újabb mandátumért?

– Egyelőre nem döntöttem el, kicsit korai még ez a kérdés. Elemzem még a dolgokat, s a következő időszakban eldöntöm, indulok-e újabb menedzseri mandátumért.

– Ha az indulás mellett dönt: milyen tervei vannak?

– Vannak még fontos tervek, elsősorban a jelenlegi helyzet megszilárdítása. Átszervezés alatt állunk jó ideig, és az, hogy most a *Várad* és a *Familia* folyóiratok is az intézményünk részlegeiként működnek, speciális helyzetet teremtett, de folytatnunk kell a megkezdett munkát. Ugyancsak nagyon fontosnak tartom a digitalizálás folytatását, nem azért, mert ez ma divatos, hanem mert létszükséglet. Átálltunk a Tinread könyvtári szoftver

Ligia Antonia Mirișan tizenkét éve irányítja a Bihar Megyei Gheorghe Șincai Könyvtárat

Világokat rejtenek a polcokon sorakozó kötetek lapjai

használatára, és a váradi ArhiDava céggel már két-három éve megkezdtük a régi újságok, lapok digitalizálását. Nagy öröm számomra, hogy közös projektben veszünk részt a budapesti Arcanum Adatbázis Kiadóval, ők lehetővé teszik, hogy a megyei könyvtárban több terminálon keresztül elérhessük majd az ő adatbázisukat is. Ez a szolgáltatás itt ingyenes lesz, akik pedig külső bérletet szeretnének azért, hogy hozzáférjenek az adatbázishoz, az Arcanum által megállapítandó díjat fizetik majd. Szerintem ez az együttműködés nagyon hasznos, és nagyon fontos, hogy a könyvtárban hozzáférnek majd az olvasóink több mint 32 millió szkennelt oldalhoz.

– A megyei könyvtárnak hány digitalizálható oldala lenne?

– Nekünk már elkészültek az elektronikus katalógusaink, és az ArhiDavával már digitalizáltuk a régi sajtókiadványok egy részét, de átadjuk még, ami megvan. Abban egyeztünk meg az arcanumosokkal, hogy azokat a dokumentumokat, régi könyveket, amelyek nekik más forrásból már megvannak, nem szkenneljük újra, ellenben azokat igen, amelyekhez eddig nem jutottak hozzá, így az ő

adatbázisuk is nagyobb lesz, és nekünk előny, hogy ezt az adatbázist a könyvtárból el lehet majd érni.

– *Tudomása szerint vannak még hasonló projektek az országban?*

– Úgy tudom, Marosvásárhelyen és Nagyszebenben is hasonló munkát végeznek. Az arcanumos partnereinktől úgy tudom, hogy az adatbázisukat román irodalommal is bővítenék, ezt is nagyon fontosnak tartom.

– *A megyei könyvtárat 2009 óta vezeti. Beszélne ennek a tizenkét évnek a legfontosabb állomásairól?*

– Elég nehéz lenne elemezni ezt a tizenkét évet, mert sosem állítottam fel rangsorokat. Hogy miért? Nem félek a rangsoroktól, de úgy vélem, hogy minden alkalommal, minden helyzetben a maximumot nyújtottam. A rangsorolás amúgy is szubjektív, mert lehet, egy adott pillanatban valami nagyon jónak, rendkívülinek látszik, aztán a következő pillanatban történik valami, és ez a rangsor felborul. Ezért nem rangsorolok. Engem úgy neveltek, úgy alakult a személyiségem, hogy mindig a lehető legjobban végezzem el az, amire elköteleztem magam.

– *Nevezhetjük önt a szó jó értelmében vett maximalistának?*

– Lehet, hogy törekszem a tökéletességre, de jobban szeretném, ha olyan embernek tartanának, aki mindig a lehető legjobban akar cselekedni, és hozzátenném: nemcsak arra gondoltam, hogy nekem mi lehet a legjobb, hanem a mások javára is. Lehet, hogy ez patetikusan hangzik, de így neveltek, ilyen a természetem. Megpróbáltam mindenből a lehető legjobbat kihozni a környezetemben lévő emberekkel közösen, hogy nekik is javuk származzon ebből.

– *Ezek után talán fölöslegesnek tűnhet a kérdés, de mégis: mit tart a legnagyobb megvalósításnak, és mit a legnagyobb kudarcnak?*

– Vannak nagyon fontos személyes és szakmai pillanatok az életemben, elég érdekes pályát jártam be. Kolozsváron végeztem filológiát, francia–román szakot, máig tanítok a szilágysomlyói Simion Bărnuțiu Főgimnáziumban, és sok évig voltam az ottani kultúrház igazgatója. Egy bukaresti versenyvizsga után, 2005-ben kerültem Nagyváradra, a Megyei Kulturális Igazgatósághoz, majd négy évig vezettem ezt az intézményt. Abban az örömben volt részem, hogy sikerült az igazgatóságot új helyre költöztetni, megfelelően felszerelni, és

A megyei téka a művészetek egyéb ágait is igyekszik bemutatni. Az első emeleti folyosó most Gy. Szabó Béla metszeti díszítik

közben próbáltam főleg a kulturális örökséggel kapcsolatban új látásmódot meghonosítani. Nagy öröm volt számomra, hogy 2004-ben megkaptam a Kulturális Érdemrend lovagi fokozatát, ezt az Államelnöki Hivatal ítélte oda, és az akkori művelődési minisztertől, Răzvan Theodorescu úrtól vehettem át. Aztán tizenkét évvel ezelőtt átvettem a Bihar Megyei Gheorghe Șincai Könyvtár vezetését. Voltak olyan pillanatok, amelyek megkoronázták a munkámat, amelyek nekem, és azt hiszem, másoknak is számítanak. Nemzetközi kapcsolatok, képzések kedvezményezettje is voltam, ezek nagyon nagy mozgásteret adtak az 1989 utáni új világban. Két-három évet dolgoztam az előző rendszerben, de a pályám döntő része már 1989 után következett, amikor rendkívüli lehetőségek nyíltak meg előttem, és éltem is velük. Nagyon jó szakemberekkel találkozhattam, például képzéseken vehettem részt Franciaországban, a Paris Dauphine Egyetemen, de voltam Németországban, Angliában, Hollandiában, Izraelben is... Ezeket a történéseket maximálisan megéltem, és ezek lehetőséget adtak arra, hogy jelentős személyiségekkel, más kultúrákkal is kapcsolatba kerüljek. Az összes olyan képzés, szeminárium, amelyen részt vettem, gazdagított emberként és menedzserként egyaránt.

– *A mostani mandátuma idején ön két rendkívül nehéz helyzettel szembesült. Az egyiket, az átszervezést már említette, de tavaly kitört a világvárvány is...*

– A pandémia miatt át kellett alakítanunk a könyvtár működését, és tiszteletben kellett tartanunk az előírásokat. Ennek nem mindig örültek az olvasók, de közintézményként min-

(folytatás a következő oldalon)

A könyvekben ott a világegyetem

(folytatás az előző oldalról)

➤ dent meg kellett tennünk az ő érdekükben is. Nagyon sok e-mailt küldtünk az olvasóknak, nagyon kellett figyelniük a könyvek kikölcsonzésekör és visszavételekor, de megtettük, hogy a tevékenységünk, működésünk ne veszítse értelmét. Nem volt könnyű, sajnos kényszerszabadságolások is voltak, még ha rövidebb ideig is, mint másoknál. Igyekeztük úgy dolgozni, hogy minél kisebb legyen az olvasóink vesztesége.

– *Már a könyvtár előtt is kulturális területen dolgozott. Tapasztalatai szerint melyek a szépségei és a nehézségei ennek a területnek?*

– Azt hiszem, kultúra, könyvtár nélkül nem lenne civilizáció. Ez egyértelmű, hiszen ha megnézzük az elmúlt századokat, a kultúra, a művészet vitték előre az emberiséget. Kultúra nélkül, hogy George Călinescut parafrazáljam, mások lennénk, és szegényebbek. Az értékelésemre írott dolgozatom mottójaként is azt a gondolatot választottam, hogy könyvtárak nélkül nem létezik civilizáció. A könyvtárak a kultúra jelképei. Kipróbáltam, és másoknak is javaslom ezt a gondolat kísérletet: képzeljük el az életünket könyvet, kulturális események nélkül – még akkor is, ha az utóbbi időben, mondhatni, az emberek egy része elfelejtette, mit is jelent a könyv. Egyértelműen a könyvek mellett mondok védőbeszédet, hiszen azt az érzést, hogy egy könyvet tart a kezében az ember, semmi más nem adja meg. Úgy érzi, hogy a világegyetemet tartja a kezében. Egy könyv mindig egy új univerzumot fed fel, amelyet bejárhat, szinte fizikailag megérinthet, és ez fantasztikus érzés és elégtétel. Nekem az egyik legnagyobb örömem, elégtételem, hogy a Simion Bărnuțiu iskolából a volt diákjaimmal az évek során felfedezhettük a könyvek és a román nyelv szépségeit. A volt diákjaim még most is szívesen felkeresnek, több tíz- és húszéves érettségi találkozón is voltam, és ott is elmondták, hogy szeretnek olvasni, és örülnek annak, hogy helyesen beszélnek és írnak az anyanyelvükön. Tanári pályám egyik kis titkát is elárulhatom: nem volt tanóra, amelynek a végén legalább öt percig ne írtak volna tollbamondást, vagy ne tanultak volna új szavakat.

– *Amikor ideje van rá, mit olvas?*

– Mindent elolvasok, amiről úgy érzem, hogy gazdagabbá tesz, klasszikus és kortárs szerzőket egyaránt. Nagyon szeretem, és az I. fokozati vizsgám dolgozatát is Ion Luca Caragiale alapján írtam. Imádom Caragialét, Octavian Palert és Augustin Buzurát, jelenleg pedig Angela Martin Fernando Pessóáról szóló csodálatos könyvét, a *Lăuntrul ca scenă* címűt olvasom újra. Ez egy kivételes könyv Pessóáról, a belső utazásról, és arról, hogy a könyveket olvasva hogyan fedezhetjük fel a kapcsolódási pontokat a jelen lévő szereplő, az olvasó és a szöveg szerzője között. Elbűvölő könyv, és örülnék annak, ha az irodalmi díjakat odaítélők elé kerülne. Az elmúlt időszakban újra felfedeztem Ion Simuț urat is, a háború utáni irodalomról szóló könyvét. Ez is érdekes kötet, hiszen az irodalomtörténet és az irodalomkritika olyan területek, amelyek mellett nem mehetünk el, főleg mi, filológusok nem, akik igényeljük, hogy láthassuk az irodalomban a lényeges dolgokat, lássuk, mi az időtálló érték. Nagyon szeretem nemcsak a román, hanem a világirodalmat is, például a francia szimbolistákat, Paul Verlaine-t, Charles Baudelaire-t, és szenvedélyesen szeretem François Villont, akinek minden alkalommal új és új minőségeit fedezem fel. Híve vagyok az újraolvasásnak is, mert minden alkalommal olyan elemekkel találkozunk, amelyeket már elsőre láttunk, sejtettünk ugyan, de újraolvasáskor új minőséget nyernek.

– *Befejezésül mit tartana még fontosnak elmondani?*

– Kamaszkorom óta követ egy idézet Harper Lee *Ne bántsátok a feketerigót!* című könyvéből, ez vezérelt az évek során: „Azt hiszem, csak egyféle emberek vannak. Egyszerűen emberek.” Azt hiszem, az a legfontosabb, hogy maradjunk emberek, még ha ez manapság nagyon nehéz is. Jelenleg a dolgok átalakulnak, állandó változásban vannak, és néha elvesztjük a lényegét, hogy valójában kik is vagyunk mi emberként. Ez kár, mert mindenkinek az a legnemesebb és legszebb képessége, hogy ember marad. Sajnos a dolgok változnak, de hiszek abban, hogy az embereknek joguk van keresni a boldogságot, csak maradjanak is meg eközben embernek.

Fried Noémi Lujza

KEREKES ISTVÁN

Farkasűző Mutu

Valahol a Radnai-havasokban találtam rá erre a pásztoremberre. A kutyáját Mutunak hívják. A román válogatott híres focistájáról nevezte el az ebet. Annak reményében adta ezt a nevet az akkor még kölyökkutyának, hogy majd olyan ügyes és „penge” lesz, mint az a labdarúgó. Így is lett, merthogy a juhász elmondása szerint Mutu sok farkastámadást elhárított. Az eb velem is gyanakvón viselkedett, nem barátkozott.

A kecskének, akit egy fénykép erejéig maga mellé vett a pásztor, nem adott nevet. A juhásznak egy kunyhócska szolgál szálláshelyül ott fenn a hegyekben. Ottjártamkor volt egy zsebrádiója. Meg is mutatta, négy ceruzaelemmel működött. Csak esténként kapcsolta be, azon a kis rádión hallgatta a híreket... Talán a mérkőzések eredményeiről is így értesül a zsebrádiós focirajongó kecskepásztor... Talán az Eb eseményeit is ekként követi nyomon, amíg Mutu kutya őrzi a nyáját, s elűzi a farkasokat.

NÉVJEGY

KERÉKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Amikor ezt az elismerést megkapta, a világon összesen öt fotóművész birtokolta e címet, és közülük ő a legfiatalabb. Ugyancsak 2018 augusztusában fotós munkásságáért Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete Brassai sajtófotó-pályázatának nagydíját három alkalommal nyerte el (2017, 2018 és 2020); több ízben első, illetve második díjas lett a különféle kategóriákban; 2019-ben Szathmári Pap Károly Aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Váradon is meg lehetett tekinteni néhány alkotását a sajtófotó-kiállításokon. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

Döntések és kihívások keresztútjában

Beszélgetés Meleg Vilmossal, a Nagyváradi Állami Filharmónia leköszönt igazgatójával

A nagyváradi közönség **Meleg Vilmost** tanult szakmájának és harminchét esztendei állandó színpadi jelenlétének köszönhetően színészként ismerte, ezelőtt négy évvel viszont az akkor nyugdíjba vonuló Tódor Albertet ő követte az Állami Filharmónia főigazgatói székében.

– *Mindenekelőtt az érdekelne, milyen körülmények között adódott a lehetőség a váltásra?*

– A történet azzal kezdődött, hogy a Fő utcán, mondhatni, gyakori szokásunknak megfelelően, összefutottunk Tódor Alberttel, a filharmónia épp nyugdíjba készülõ igazgatójával, és õ feltette a kérdést, nem volna-e kedvem pályázni a megüresedõ helyére. Annyira meglepett a kérdés csakúgy, mint a nyugdíjazása, hogy elsõre azt válaszoltam: soha nem gondoltam rá, de érdekelne. Még ugyanaznap megkerestek az RMDSZ-tõl is, hogy beszélhetnénk-e errõl a témáról. Ekkor kezdtem komolyan foglalkozni a gondolattal, magamban is és a feleségemmel is, hiszen a filharmónia mindig közel állt a szívünkhöz, és még azon a héten elmentem a megbeszélésre.

– *Mennyire ismerte a kórusal együtt közel száz tagot számláló zenekart?*

– Nagy százalékban ismertem személyesen is az idõsebb korosztályt, hiszen a filharmónia az 1949-es hivatalos megalakulása óta évtizedeken át a színházban tartotta a koncerteket, majd pedig a színház felújítása miatt, épp az én igazgatásom alatt, két évet mi játszottunk a filharmónia termében, s akkor a fiatalabb nemzedék tagjaival is ismeretséget kötöttem. Mindehhez hozzájárult még az is, hogy a színház román társulatával közösen, a filharmónia zenekarára támaszkodva, három zenés

Meleg Vilmos az elmúlt négy és fél évben a filharmóniát igazgatta

előadáson rendezőasszisztensként közreműködtem, vagyis alig volt olyan ember, akit ne ismertem volna, vagy aki ne ismerne engem, arról már nem is beszélve, hogy amikor a színházi feladatok engedték, mindig részt vettünk a koncerteken. Az igazgatói állás pályázatához szükség volt művészeti profilú szakvégettségre és vezetői gyakorlatra, én mindkettővel rendelkeztem. Emlékeztetőül mondom, hogy 1998-tól 2002-ig ügyvezetője, 2002-től 2009-ig pedig művészeti igazgatója voltam a színháznak. A döntés mégsem volt könnyű, mivel magában hordozta a színpadról való lemondás kockázatát, hiszen ez az állás is teljes embert kívánt. A döntéshez hozzájárult az előző évi parlamenti választás is, hiszen akkor az RMDSZ a 3. helyen indított a képviselőjelöltek listáján, ami reális bejutási esélyt jelentett, és nem sok szavazaton múlt, hogy meg is történjék a bejutás. Nekem már akkor el kellett döntenem, le tudok-e mondani a pályáról a mandátum időszakára. Az addigi életem is azt bizonyítja, hogy a színházi – színészi, rendezői vagy vezetői – munka mellett mindig érdekelték a kihívások. Például létrehoztam és

A zenészek nem tartottak tőle, hogy „kiveszi a kezükből a hangszert”

tíz évig vezettem a Csapat elnevezésű színjátzó csoportot, a helyi televízióadás, a TVO is lekötött hét évet az életemből, nagyra törő célokkal hoztuk létre a színtanodát, de aktívan részt vettem a Kiss Stúdió Színház és az MM Pódium alapításában és tevékenységében is.

– *Megfordítva a látószöveget, az is érdekelne, hogy az ellenkező oldal, vagyis a zenekar hogyan fogadta a vezetőváltást?*

– Úgy éreztem, hogy a zenekar és a kórus is bizalommal fogadott, nem érezve bennem olyan vetélytársat, aki elvinné a kezükből a hangszert vagy a karmesteri pálcát, hanem egy olyan művészt, akinek nagy gyakorlata van a zenész pálya és nem utolsósorban a zenészlelkület ismeretében. Nagyon örvendtem, hogy a művészeti igazgató, Foica Laci nemcsak társ, hanem egyben barát is volt, vele még katonáskodtunk is együtt, nem beszélve Sándor Dénes és más fontos zenei személyiségek támogatásáról. Ezekből a tényekből kiindulva kezdtem el azokat a munkálatokat, amelyek korábban éveken keresztül, a megyei tanács támogatásának hiányában elmaradtak, de én úgy gondoltam, elsődleges feladatomban a körülmények javítása mind a zenekar, mind a zenebarát közönség érdekében, és ehhez sikerült is támogatást szerezni a megyei tanácstól.

Elsőként, a nézők számára, a filharmónia előcsarnokának felújítására szántuk el magunkat, valamint a zenekar számára az egyik legfontosabbnak, a világításnak a kicserélésére. Aztán úgy gondoltam, hogy a felújított előcsarnok, ahol addig is előfordultak kiállítások, váljék egy profi kiállítási téré. Szövetkeztünk a Varadinum fotóklubbal, kétheti rendszerességgel szervezve újabb és újabb kiállításokat, így a koncertek szünetében a kedves közönség vizuális ingereket is kaphatott. Ugyanakkor beszereztünk egy széles képernyős monitort, melyen folyamatosan láthatóvá vált a meghívottak és a műsor bemutató anyaga, és mivel nem szerettem volna, ha a zenekar és a

kórus csak a színpadon marad látható, ezért mindenkiről készítettünk felvételt, és a kórus tagok portréját a földszinti, a zenekari tagokét pedig az emeleti előcsarnokban állítottuk ki állandó jelleggel. Természetesen a bejárat is megújult, hiszen addig az épületen nem volt kiírva, hol is van a filharmónia, de készíttettem egy áttetsző plexi pannóra kétnyelvű feliratot és a logót, valamint két megvilágított plakátozó helyet, ahová az aktuális és a következő heti műsorplakát került ki. Mindemellett az előcsarnok új szőnyeget is kapott. Ennyire futotta az első év költségvetéséből.

A második évben talán a legfontosabb részt sikerült elvégeznünk: az alagsorban a pincét rendbe téve hét próbatermet alakítottunk ki korszerű szigeteléssel és világítással, lazítás végett pedig felállítottunk egy pingpongasztalt. Természetesen az addig is létező és próbatermeknek használt két nagy helyiséget is felújítottuk a kórus és a zenekar számára a földszinten. Ekkor szereztünk be még két nagyon fontos dolgot: egy profi vetítőt 20 négyzetméteres vászonnal, ami bizonyos koncerteken, például a filmzene-esteken, vagy bérbeadás-kor használható, és emellett egy hangfelvevőt, amivel profi módon rögzíthetők a koncertek archiválás céljából. Olyan elkerülhetetlen javításokat is elvégezhetünk, mint az ajtó- és ablakkeretek, a víz- és elektromos vezeték felújítása. Természetesen mindezeket csakis a nyári koncertszünet idején lehetett végezni.

A harmadik év nyarán teljesen felújítottuk a koncerttermet és a mellékhelyiségeket. Ebben a csomagtervben egy lift felszerelése is szerepelt, ehhez társítva mozgássérültek számára egy mellékhelyiség is, de hiába volt meg rá a pénzünk, nem jöhetett létre az épület tulajdonjoga körüli vita miatt. Azzal kellett szembesülnünk, hogy a katolikus egyház és az állam közötti visszaszolgáltatási per miatt közpénzt nem használhatunk fel ilyen átalakítási beruházásokra. És mivel nem sikerült az eredeti célra felhasználnunk, a jóváhagyott pénzt vissza kellett szolgáltatnunk, ám egy részét a negyedik, immár pandémiás évben visszakaptuk, és olyan javításokra fordítottuk, mint az épület csatornázásának és szennyvízhálózatának a korszerűsítése, az udvar járólappal burkolása, a fűtésvezetékek cseréje.

Tehát az elmúlt négy év alatt a technikai megvalósítások szemszögéből – hangsúlyozom, hogy az előző megyei tanács segítségével

(folytatás a következő oldalon)

Döntések és kihívások kereszttüzében

(folytatás az előző oldalról)

vel – csaknem teljes mértékben elégedettek lehetünk, mert bár az átadásra csak az idén került sor, a megvalósítás időszaka tavaly indult. Megújult az első épület frontja is, a belső részek még várnak sorukra, de természetesen mindez kevés volna, ha művészi produkciók terén nem tudtunk volna újat és megfelelőt hozni az elmúlt négy esztendő alatt. Bár ez a művészeti igazgatás feladatköre volt és lesz, a menedzseri pályázatnak megfelelően, egyeztetve a két kiváló művészeti igazgatóval, Foica Lászlóval, majd pedig Kurucz Tiborral, az első három évben, a világjárvány kezdetéig, olyan repertoárt sikerült kialakítanunk, olyan neves előadókat és karmestereket szerződtetnünk és nem utolsósorban olyan fiatal zenészekkel bővítettük művészgárdánkat, akik hozzájárultak a művészi színvonal emeléséhez, jó hírnevünk megtartásához és emeléséhez.

A debreceni Kodály Filharmóniához fűződő jó kapcsolatunknak köszönhetően kórusunk több európai turnén is öregbítette jó hírünket, míg a zenekar debreceni jelenléte ismét elindította a két város közötti komolyzenei kapcsolatot. Szponzorainknak köszönhetően országos szinten is egyedi turnét sikerült lebonyolítanunk a zenekarral 2019-ben Roman Kim hegedűművész kíséretében, ennek során hét erdélyi nagyvárosban koncertezhettünk. A 2020-as folytatást sajnos a világjárvány lehetetlenné tette, és nem tudhatjuk, az idén folytatható lesz-e ez a nagyon sikeresen indult kezdeményezés. A világjárvány mellett és alatt, több mint egy éve, ugyancsak országos szinten ritkaságszámba megy, hogy 2020 nyarán három hónapos szabadtéri évadot sikerült rendeznünk, elsősorban a római katolikus püspökség partnerségének köszönhetően. Ezzel a koncertsorozattal egyedülként tudtuk teljes mértékben kielégíteni az évad elején egész éves bérletet vásárolt közönségünk igényét és nemcsak az övét, hiszen a pandémiás előírásoknak megfelelően körbezárt, távolságtartó széksorok mellett a gyönyörűen rendbe tett püspöki kertben még több száz zenekedvelőnek örömteli koncertélményt szereztünk.

Már az előző években is próbáltunk különböző helyszíneken – a főtéren, a várszínházban, a Körös-parton játszani, nagyon nagy részvétellel, ez meggyőzött bennünket arról,

Foica László
korábbi művészeti
igazgatóval,
az egykori
katonatárssal is
jól együtt tudtak
dolgozni

hogy rendszeresíthetjük ezeket a szabadtéri jelenléteket, nagyzenekari részvétellel is, hiszen különleges élményt tud szerezni azoknak a nagyváradiaknak és/vagy idelátogatóknak, akik nem szoktak hozzá a koncerttermi zenehallgatáshoz. Bizom benne, hogy a szabadtéren jelen levők nagy része rájött: ezt az élményt nem szabad kihagyniuk.

– És akkor most, ilyen állandó, újabb és újabb tettekkel feltöltött, örömeket hozó időszak után nyugdíjasként hogyan tovább?

– Fogalmazhatnék úgy is, hogy mindennek van eleje és vége, s most eljutottunk ennek a feladatnak a végéhez, mert én feladatnak tekintettem a munkámat, az elmúlt négy évet, nem önmegvalósításnak vagy bármi egyébnek. És a kialakulthoz képest más körülmények között még talán értelmét láttam volna az öt évre szóló mandátumom záró éve kitöltésének is, bár a tények azok tények maradnak: elértem a nyugdíjkorhatárt, de természetesen nem ez kényszerítette ki a távozást, hanem olyan külső körülmények, melyeknek értelmében alkalmazkodni kényszerültem volna olyan változásokhoz, amelyekkel nem értek egyet. Mint ahogyan azzal sem érthettem egyet, hogy a normális működéshez szükséges embereket bocsássak el csak azért, hogy eleget tegyek a tanácselnöki elvárásnak, azaz hogy poszton maradhassak. Én építeni jöttem, nem rombolni. Akkor inkább menesszenek. Más döntés nem is lehetett volna. Mindezek mellett magától értetődően művész voltomat nem tudom és nem is akarom elnyomni, úgyhogy nem leszek hűtlen sem a versműsorokhoz, sem egyéb előadási lehetőségekhez, de természetesen a közösségi feladatokhoz sem.

Molnár Judit

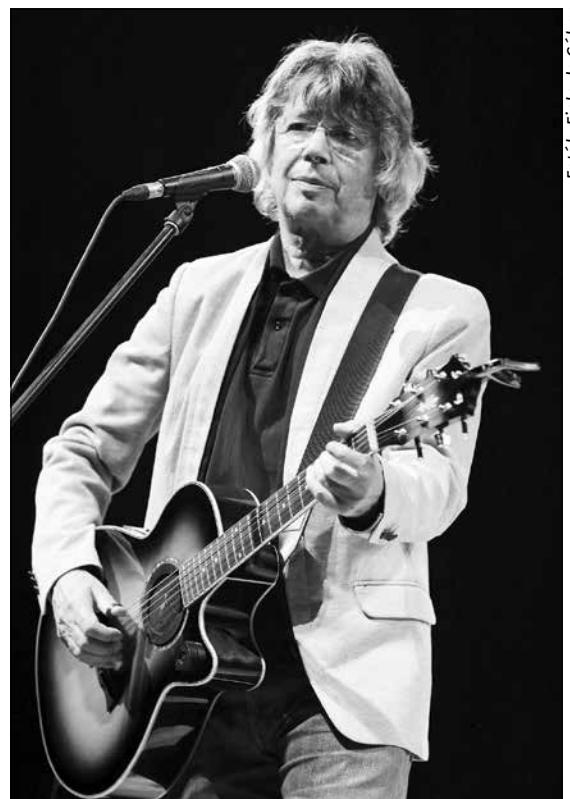
TAMÁS-PÉTER RÉKA

„Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (3.)

„...minden változik, de a dal ugyanaz marad” (B. J.)

A Bródy-életmű újszerűségét vizsgálva olyan jelentésteremtő módozatokat figyelhetünk meg, amelyek idegenek a dalszövegek természetétől. A másodlagos jelentés, a metaforikus jelleg, a jelképesesség és az ebből származó többretegűség által ez a szövegforma a gondolati líra irányába mozdul el. A maga egyszerűségében bemutatott hétköznapi alaphelyzet egyszer csak „átfordul”, és új interpretációs lehetőséget nyit meg.

Az egyik technika egy kulcssor beépítésén alapul, amely létrehozza a másodlagos helyzetet. Például az *Ez az a ház* című dalban egy pillanatra betekinthezünk egy bérház falai mögé, ahol különböző státusú, életkorú és különböző motivációjú emberek élnek a hétköznapjaikat, a refrén sora – „ez az a ház, ahol semmi se változik” – viszont már túlmutat a konkrét jelentésen, és a fejlődni nem tudó, megrekedt közösséget jelképezi. A *Vigyázz magadra* című dal szövegében a közlekedés konkrét helyzete utaló figyelmeztetés metaforikus jelentést kap. Az utcán való közlekedés, forgalom az élet történései közötti eligazodást jelenti. A jelentésátvivő kulcssor a „Vigyázz, mert kinyílt szemedbe homokot szór a szél”. A homok jelképe mindannak, ami akadályozza a tisztánlátást, illetve kellemetlenséget, fájdalmat okoz. Ebbe a figyelmeztetéseket tartalmazó, felszólító mondatokból álló szövegbe illeszkedik az a rész, amely látszólag nem függ össze a többivel. Ez az értelmező szakasz fényt derít a veszélyekre, megfejt a jelképes beszédmódot, szembesítve a múlt nem feltétlenül pozitív, de egyértelmű irányvonalait a jelen álcázott pozitív ábrázolásával. A szabadnak álcázott dön-

Fotó: Fiala de Gábor

téslehetőség tulajdonképpen az önérdet értékesítőkre korlátozódik: „Nem mondhatom, hogy régen könnyebb volt a dal, / De mindig tudtuk, honnan fúj a szél. / Ma meg már választhatsz, hogy kinek higgyed el, / Hogy jót akar neked, miközben hazabeszél”.

Az értékpusztítással szembeni ellenállást fogalmazza meg a *Ne vágj ki minden fát* című dal. A címben szereplő tiltás egy környezetvédelmi problémát vetít elő, a szövegben azonban metaforikus jelentést kap a fa kivágása, szelíd kérés alakul tiltás, a jelentés többretegűvé válik. A versbeszélő a felütésben magánéleti problémát fejteget. A szöveg szim-

(folytatás a következő oldalon)

„Hol a világ véget ér, nem ér véget a dal” (3.)

(folytatás az előző oldalról)

metrikus szerkesztésű, az első és utolsó előtti szakaszok két részre tagolódnak: az első kijelentés a múlt irányába („már nem bánom”), a másik a jövő felé tekint („nem várom”). Lemondó, belenyugvó hangon mondja ki a sérelmeit, a törődés, a megértés, a segítség hiányát a másik félnek, ugyanakkor semmilyen áldozatot nem vár el, ami természetes volna egy emberi kapcsolatban. A „már nem bánom” rezignáltsága arra utal, hogy mindez a múltban fontossággal bírt, a „már nem várom” pedig a perspektíva hiányára. Ezeket a szakaszokat az ismételt kérdés követi: „Csak annyit kérek / Tőled, ha érted: / Ne vágj ki minden fát. / Legalább néha-néha / lazíts egy félórát.” Látszólag témaváltás történik, mintha különböző gondolatokat hordoznának az egymást követő részek. A szemantikai kapcsolatot a közrezárt szakasz teremti meg. A jelentésátvivő kulcssor ebben az esetben az „ott fenn a magas létrán”, ami túlmutat(hat) a magánszférán. A magas létra a felsőbbrendűséget is jelentheti, de a hatalmi pozíciót is. Innen tevődik egymásra a két jelentésréteg, és válik a fák kivágása nemcsak egyéni, hanem közösségi értékek pusztításává is. A lételemétől fosztja meg a közösséget a hatalom, amivel valójában saját pozícióját veszélyezteti, maga alatt vágja.

Hasonlóan megfigyelhető a jelentésátvivő kulcssor a *Jelbeszéd* című szövegben is, ahol a jelbeszéd szerkezetére épített, de más jelentésmezőhöz tartozó jelszó az, ami továbbviszi a gondolatot: „Jelbeszéd az életünk, de túl sok ember van, / Ki többre nem, csak jelszavakra gondol”. A *Bengázer* című dal alaphelyzete látszólag a lírai én számára kedves hely, az „álomvölgy” építkezés miatti felszámolása, de ez kitágul, és az álmok, remény elvesztésére vonatkozatható a továbbiakban. A „vasbeton oszlopok rácsa” már sejteti a szabadságvesztést, a refrén utolsó sora pedig egyértelműen a kivégzésre utal: „parancsra készen áll a halál”.

A művészi szövegek építkezésével rokoníthatók azok a dalszövegek is, amelyekben egy metafora allegóriává bővülve hozza létre a többletjelentést. Ilyen visszatérő motívum a világot jelképező cirkusz a maga jellegzetes elemeivel, figuráival: a bohóc, az illuzionista, aki „átrendezheti a tényeket”, és „határt

szab a tömegvonzásnak”, a kardnyelő. Helyszín lehet még a vurstli, valamint a művészbejáró, ahol látható, hogy: „Itt minden eladó egy hálás szerepért”. A maszkabál az ember mindennapi élethelyzetének jelképe, aminek a jelmez és az álarc természetes, „előírt” tartozéka. Nyilvános élettérben tehát az ember szerepeket játszik, része egy álcázott valóságnak, szemfényvesztésnek, illúziókeltésnek, és csak az intimitásban fedhető fel valódi lény: „Éjfél után, kedvesem, csendben lelépünk, / Éjfél után magunkhoz térünk. / Levesszük álarcunk, úgy ölelkezünk. / Talán ma éjjel még boldogok leszünk” (*Maszkabál*).

A bál, a tánc nem az önfeledt, boldog érzést nyújtja, hanem a kiszolgáltatottságot, a korlátokat: „Egyet jobbra, kettőt balra, / Vezényszóra megfordulva” (*Tűz van, babám*). Ezt a gondolatot viszi tovább a *Macskajaj* című dal is, amelyben a bál utáni másnaposság nehéz pillanatai tulajdonképpen a tévedés és a megtévesztettség felismeréséből adódnak leginkább: „A macskajaj, az itt a baj, / a másnap mindig gyötrelmem. / Nem azért hívtak bálba minket, / hogy nekünk jó legyen”.

Jellemző motívum továbbá az „öröktől fogva mindig változó folyó” és az áradás, ami félelmetes és kiszámíthatatlan, hozhat áldást, de pusztulást is (*Az átkelő*). Az egyéni és közösségi létre egyaránt vonatkozatható a *Megkéne kapaszkodni* című dal, amelyben a súlylédés, a mélybe húzó ingovány léthelyzetére, a múltba való bennrekedtség tarthatatlan voltára hívja fel a figyelmet. A vonat, a sínek, a százéves pályaudvar funkcionálhat a kegyetlen deportálások jelképeként, amikor „menni kell”, mert „feltűnik a ház falán a jel” (*Százéves pályaudvar*), a pályaudvar zárt tere a választási lehetőségek hiányát, a különvonat pedig a kiszámíthatatlan élethelyzetet jelentheti.

Egyes dalszövegekben nemcsak metaforikus vagy allegorikus jelleg, hanem teljes kértétegség figyelhető meg. Egy egyéni élethelyzet, kérdés mögött a művész és a közösség viszonya ismerhető fel például az *Őszinte bohóc* című szövegben. Nyilvános élettérben az ember szerepeket játszik, a hiteles, őszinte, önmagát vállaló magatartás a bohócszereppel azonos. Ez azonban maga után vonja az álmokkal való őszinte leszámolást, az önmagunkkal való szembenézést, őszinte önvizsgálatot, a saját felelősségünk korlátainak fel-

ismerését is, ami mások számára csalásként értelmezhető. A bohóc a művész jelképeként is értelmezhető, a társadalmi korlátozottság kötelmei alól részben felmentett, a szókimondó, ironikus és kritikai tudat megtestesítője. A művész feladat- és felelősségvállalásának is vannak azonban korlátai: „Meg nem valósult álmaidról számot nem adhatok / (...) / Az igazságot, mint a Földet, / szét nem oszthatom. / Lelked görcsös kis csomóit fel nem oldhatom. / A szabadságot mint jutalmat át nem adhatom”.

Az egymásba olvadó kétrétegűség leginkább olyan dalszövegekben érvényesül, amelyek esetében az egyes emberi kapcsolatok leképezhetők az egyén és hatalom viszonyára, így láthatókká válnak a mindenkori hatalom működési mechanizmusai, az egyén zsarnoki hatalommal szembeni ellenállása. Ilyen például a *Miért hagytuk, hogy így legyen* című dalszöveg, amelyben a közösségi és egyéni boldogságvesztés fájdalma és felelőssége szólal meg. A címben megfogalmazott kérdés teremti meg az összefüggést a két jelentésréteg között. A kétféle megszólítási mód két címetet jelez, amelyeket egymásba olvaszt a szerző, így rejtve marad az egyértelműsíthető változat. A felütés („Azt hiszed, hogy...”) és a boldogságot ígérő virágok, valamint a kedves hiányát felvillantó képet követő beszédmód élesen eltér egymástól. Itt válik világossá, hogy a számon kérő, kemény hangvételű kérdés, bár egyes számú ígét tartalmaz, nem egyetlen személyhez szól, hanem azokhoz,

akik felelősek az értékvesztésért. A számon kérő kérdés egy közösség nevében hangzik el. Ezt támasztja alá a kérdésben előforduló többes számú ige használata: hallgatunk, megváltottunk, megtagadjuk, valamint a vezényszó, ami hatalmi működést konnotál. A vezényszóra történő megváltozásnak, a behódolásnak, az irányíthatóságnak, önmaga feladásának, vagyis a humánus pusztításának szegül ellen a tömeg. Az alá-fölé rendeltségi viszony, a hazugság nemcsak a közösséget rombolja, az értéket pusztítja („virág sincsen”), hanem az egyéni boldogságot is megsemmisítheti. Mindkét viszonylatban felelősség hárul az egyénre és a közösségre a kialakult helyzet miatt. A hagytuk ige többes száma is kettős vonatkozású, egyrészt a közösségre utal, másrészt a szerelmi viszonyban lévő két félre. A számon kérő kérdés csak grammatikai szempontból kérdés, felszólításként funkcionál (azt hiszed, ne hidd jelentésben), ami a későbbiekben közvetlenül kimondva is megjelenik. A *Miért hagytuk...* kérdés fájdalmat, csalódottságot, a boldogság elvesztése miatti önvádat fejezi ki. A sárga rózsa az ideálba, az eszménybe vetett hit jelképeként jelenik meg (a sárga rózsa motívumára a későbbiekben még kitérek), nem nyílása azt jelenti, hogy a közösség felismerte az ellene irányuló törekvéseket, és elvesztette hitelességét a hatalmi diskurzus.

A látszólag egyéni szabadságigény mögé rejtett közösségi cél, az egyéni szabadságtól való megfosztás lélekromboló hatásai, a humánus megőrzésére való törekvés fogalmazódik meg az *Engedd, hogy szabad legyek* című dalszövegben: „Mert szeretni csak úgy lehet, / Ha szabadon szerethetek”. Tiltakozást, ellenállást fejeznek ki a *Ne légy hozzám jó*, illetve a *Haggyá' má' békibe* című dalok is, ez esetben már az ironia eszközével. A kemény megszólalás válasz a másik fél hitetlen magatartására, őszintétlen, csábító gesztusaira.

(Folytatjuk)

NÉVJEGY

TAMÁS-PÉTER RÉKA (1977, Dicsőszentmárton, Maros megye) tanító, magyartanár. 1996–2001 között a marosvásárhelyi Europa Gimnáziumban tanítóként tevékenykedett, majd 2005-től a váradi Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium magyartanára. 2008–2012 között a tanítás mellett gyermekszínházzal is foglalkozott, jelenleg az iskola könyvtárát működteti.

SOMLÓ ÁGNES

A költészet iránya önmagunk kivetülése

Egykori beszélgetés Allen Ginsberggel

Rég volt, több mint negyven éve, 1980 novemberében, hogy egy hűvös, esős őszi napon találkoztam és együtt róhattam Budapest belvárosának utcáit a múlt század hatvanas éveinek talán legfontosabb amerikai költőjével, a beatnemzedék híres-hírheft botrányhősével, a mindent kipróbáló, mindenütt jelen lévő, világjáró, verseit mindenkiel, még magával is megosztó Allen Ginsberggel (1926–1997). A délelőtti felolvasás már befejeződött, és délután ismét várta az ELTE egyik zsúfolásig megtelt előadóterme. Boldog voltam és izgatott, hisz pályakezdőként egyetemi tanulmányaim egyik ikonját ismerhettem meg személyesen, és én készíthettem vele az első magyarországi interjút. (Az interjú még az év végén elhangzott a Magyar Rádióban, nyomtatásban viszont először most jelenik meg.)

Csendes düh, tétova meditáció

Íme, az *Üvöltés* dühös, minden szentséget széttörő és mindent szentté avató költője, aki akkor már ötvennégy éves volt. Dűhe addigra már csöndesebb lett, mintha tétova meditációvá szelídült volna, ahogy a '60-as évek minden gátat elsőprő, lázadó nemzedékének nonkonformizmusa is, idő múltán, konformizmussá csöndesedett.

Allen Ginsberg a zsidó hagyományok és (anyja révén) a munkásmozgalmi rendezvények hatása alatt nőtt fel. Jól ismerte a nyomort és az örületet is. A középiskola elvégzése után alkalmi munkákból tartotta el magát, és céltalanul kószálva bejárta az Amerikai Egyesült Államokat. Több egyetemre is beiratkozott, de diplomát sehol sem szerzett, helyette élettapasztalatot gyűjtött – börtön, homoszexualitás, különféle kábítószeres –, és közben verseket írt. Költészetén 1955-ig még erősen

éreződött William Carlos Williams hatása. Közben megismerkedett a beatnemzedék képviselőivel, akik közül Jack Kerouac a barátja lett és költészetének első elismerője.

1956-ban jelent meg az *Üvöltés*, lényegében e nemzedék programverse, már ha van ilyen. A háború utáni gazdasági fellendülés boldog és önelégült Amerikájában megdöbbenően sértő volt ez a hang, és a megbotránkozott amerikai polgárok nevében a kiadó és forgalmazó ellen a versekben előforduló obszcén részletek miatt bűnvádi eljárás indult, de végül felmentették, és a könyv elindult diadalútjára. A New York-i és San Franciscó-i bohémnegyedek halk elégedetlensége egyszerre üvöltéssé erősödött, és a beat-művészek hatalmas közönségre leltek az elégedetlen fiatalok körében. A vietnámi háború csak fokozta ezt az elégedetlenséget, és a hatvanas évek diákmozgalmi egyre szorosabban kötődtek a beat-művészekhez. Ginsberg ekkoriban folyvást úton volt, felolvasásokat és előadásokat tartott bárhol, ahol a mozgalomnak szüksége volt rá. Aztán elindult felolvasókörútjaira világszerte: Amerika, Európa, Ázsia... és az ázsiai filozófia, a zene mind-mind újabb impulzusok, amelyek beépültek költészetébe.

1980-ban, amikor először olvasta fel verseit Magyarországon, mi még ezt a lázadó költőt ismertük, ám az a Ginsberg, aki akkor megjelent előttünk, már nem az *Üvöltés*, a *Kaddis*, a *Napraforgó szutra* vagy a *Nagyáruház Kaliforniában* költője volt, hanem az *Amerika bukásáé* (*The Fall of America*). Ginsberg Amerikája „különösen 1968 óta lehanyaglott, [...] Ezért nincs már ugyanolyan bibliai ereje a Ginsberg felidézte modern átkoknak – iparcikkek és konszernnek, politikusok és pártok nagybetűs neveinek” – írja Kodolányi Gyula az 1980-as, *Szavak a szélbe* antológia utószavában.

Költők beszélgetnek 1980 novemberében. Györe Balázs, Peter Orlovsky, Allen Ginsberg és Kőbányai János. A fényképet Györe Balázs bocsátotta rendelkezésünkre

A költészetem egyszerűen csak annyi, hogy az ember igazat mond magának

Allen Ginsberggel Peter Orlovsky (1933–2010) társaságában 1980. november 6-án beszélgettem egy füstös, egyetemistákkal teli kávézó homályában.

– Tudjuk, hogy 1956 óta állandóan utazik és előadásokat tart. Ezek a mostani, budapesti előadások is ebbe a sorba tartoznak, vagy valami más oka is van annak, hogy eljött hozzánk?

– Itt a mai előadás volt az első, amelyen fiatalokkal is találkozhattam, és felolvashattam nekik verseimet, az utóbbi években írtak mellett a korábbi verseket is, amelyek magyarul is elhangzottak. Ez az első felolvásokörutam Magyarországon, és ma egyetemistáknak beszéltem. Ezt megelőzően Jugoszláviában, Belgrádban jártam, de ennek a körútnak a mai volt az eddigi legélénkebb és legérdekesebb előadása.

– Az Üvöltés után, egy világnak szóló üvöltés után ön valójában egy új életmód képviselőjévé vált, és ezt költészetével, felolvásokörútjaival is terjesztette. Még ma is, több mint húsz év elteltével, a fiatalok nagy része ezt az irányt követi...

– Ma, az előadás második részében, amikor Peter Orlovskyt hallgattam, majdnem sír-

tam, mert olyan gyönyörűen olvasta verseit, olyan erővel, olyan hittel, egyéniségének valami különös sugárzásával vagy valami különös színnel a hangjában, amely áttöri a nyelvek szabta korlátokat, és megmutatja ezt a hatalmas energiát, őszinteséget és lelki fogékony-ságot. Akkor arra gondoltam, hogy ez az életmód, a külsőségek (haj, öltözködés) mellett, ennek a szelídségnek, őszinteségnek, energiának és humornak a felismerését jelenti.

– Ezek szerint önöknek szükségük van a közönség jelenlétére, hogy visszajelzést kapjanak? Szükségük van a légtörményre, költészetük légtörményére?

– Nem, épp ellenkezőleg. Ez a szelídség és őszinteség nem más, mint az ember viszonya önmagához, barátaihoz, szüleihez, gyermekeihez. Hogyan fordul feljűk? Örömmel, teljes odaadással, energiával, hatalmas lármával vagy egy váratlan ugrással? Csodálatos, ha mindezt négyszáz ember előtt, egy zsúfolt egyetemi előadóteremben tárhatja fel az ember, de ugyanígy megteheti egyedül, éjszaka, egy üres, elhagyatott úton.

– Akkor ez a képzeleten, valamiképp a képzelőerőnkön is múlik?

– Nem, ez azon múlik, hogy az ember felismeri-e saját örömeit, humorát és nyíltságát. Ehhez egyáltalán nem kell képzelőerő. És mind-

(folytatás a következő oldalon)

A költészet iránya önmagunk kivételése

(folytatás az előző oldalról)

➤ ezt megosztja másokkal, mert ez a tényleges valóság. Ez nem álmodozás, nem a csapongó képzelet, és nem is valami kitalált, idealisztikus dolog, hanem létező, személyes kapcsolat, amely önmagához, gyerekeidhez, anyádhoz, egy fiúhoz vagy egy lányhoz fűz. És így – azért is, mert ez hitet ad és nagyon igazi, mert az érzékenységen, a fájdalomon és a sebezhetőségen alapszik – az ember közszemlére bocsáthatja.

– *Valahol olvastam, hogy saját költészetét beat-gnosztikus-imagista költészetként határozta meg.*

– Igen, egymás mellé helyeztem olyan különböző elemeket, amelyek érdekeltek. Először is a hagyományos, a szó szoros értelmében vett beatnemzedék: energia és humor. Aztán a gnoszticizmus: annak a felismerése, hogy az univerzum olyan, mint egy fátyol, mint egy csalóka vért, mely abban a pillanatban szertefoszlik, amikor az elme tárgyát váltja. Ahogy Yeats mondja: „...e célhajhász, visszás, disznaja-világ, ellése bármi biztos látzatú – semmi / Lesz egy pillanat alatt, ha az elme, tárgyát váltva, ejti”.¹

– *Néhány kritikus szerint az ön költészete egyfajta profetikus költészet.*

– Nem. Ez egyszerűen csak annyi, hogy az ember igazat mond magának, és akik ezt meghallják, rácsodálkoznak: hát persze, ez tényleg igaz.

– *Arról is olvastam, hogy ön érdeklődik a közügyek iránt. Részt vett például a polgárjogi harcokban...*

– Ma felolvastam egyik versemet, amellyel az antinukleáris mozgalom mellett foglalkoztam.

– *Miközben beszélgetünk, azon gondolkodtam – persze már hallottuk véleményét a közönségnek szóló felolvasásról –, az jutott eszembe, hogy végül is a versírás, ami harc valamiért, és a versek felolvasása nem választható el egymástól. Mindez valahol egy és ugyanaz...*

– Én nem harcolok semmiért, az nem érdekel. Én ritmikus, fizikai érzelmeimet akarom kifejezni a lélegzés és a szavak segítségével.

– *Ha jól tudom, az Üvöltés 1956-ban bíróság elé került.*

– Igen. Angliában nyomtatták ki, és az amerikai határon leállították, nem kerülhe-

tett forgalomba. Aztán ügyvédet fogadtunk, és megszületett a határozat, hogy ez nem volt törvényes eljárás, így megkaptuk a könyveket. Aztán egy fiatalokúak bűnözésével foglalkozó rendőr ahelyett, hogy az utcán botokkal és puskákkal harcoló fiúkkal foglalkozott volna, bement egy könyvesboltba, és vett egy példányt az *Üvöltésből*, aztán letartóztatta Lawrence Ferlinghetti² obszcenitás árusításának vádjával. Ezután tárgyalások hosszú sora következett. Végül a bíróság úgy döntött, hogy az *Üvöltés* nem törvénybe ütköző, és az Alkotmányunk is védi. Akkoriban a kritérium a következő volt: bármely mű, amely a társadalom bírálatának jogos igényével lép fel, amely a valóságot bírálja, azaz egy bíráló, elemző tanulmány a valóságos helyzetről, az elfogadható és törvényes. A szólásszabadság, a szabad véleménynyilvánítás elve szerint fontosnak minősültek az olyan kérdések is, amelyek a nemi szervek leírásán, a nemi erőszakon, a kényszeren, az emberi test és érzelmek ábrázolásán keresztül a társadalom bírálatával foglalkoznak.

– *Az utóbbi tíz évben megjelent egyik kötetének címe Amerika bukása. Melyik Amerika bukik itt el? Az ön Amerikája? A sokféle Amerika közül melyik?*

– Azt hiszem, ez az az Amerika, amelyik most megválasztotta Ronald Reagant elnöknek. A militarista Amerika. Eredetileg tulajdonképpen a Madison Avenue-i hiúság és büszkeség Amerikájára gondoltam, arra az Amerikára, amely a világon az első akar lenni, ahogy hajdani elnökünk, Nixon mondta: Number One, AZ első. A hetvenkedő férfiaság Amerikája, a macsó Amerika, a szuperhatalom Amerika, amely azt akarta, hogy ez a század az amerikai század legyen. Talán úgy is mondhatnám, hogy az elektropetrolkémiai Amerika. Az az Amerika, amely eltávolodott Walt Whitmantól. Az az Amerika, amelyet Walt Whitman bírált utolsó prózái munkájában, a *Demokratikus távlatokban* (*Democratic Vistas*).

– *Ha már itt tartunk, ön szerint mennyi kárt okozhat egy elnök?*

– Ha a költészete rossz, akkor felrobbanthatja a világot. Minden elnöknek saját nyelve van, az elnökök nyelvet alkotnak, a politikusok is. A probléma csak az, hogy az általuk megalkotott nyelv általában sztereotíp, elcsé-

pelt, pontatlan, elvonatkoztatott és általánosított, vagyis semmi köze a valódi emberi érzésekhez, a valódi emberi szükségletekhez. Így az az elnök, aki ilyen rossz, elcsépel, sztereotip költészetet ír, mond vagy idéz, mint „hidegháború” vagy „Nekünk Irán olaja kell!” vagy „Az oroszok győznek, ha nem győzzük le az oroszokat”, szóval az ilyen rossz költészet a levegőbe repítheti egész bolygónkat.

– *Van-e jövője a költészetnek? Túl lehet-e lépni a költészet mai állapotán? Merre tart majd a jövő költészete?*

– A költészet jelenében és jövőjében egyre nagyobb szerephez jut majd a „most” felismerése és tudatosulása, egyre inkább megérti majd az univerzum tényleges, létező jelenségeit, egyre tisztább lesz az érzékelés, egyre világosabban fogja érezni a belső gondolatokat, érzéseket, emóciókat, a belső mértéket és a ritmust. Ha ez így lesz, akkor a létező, a tényleges emberi testet ennek az érzékelésnek az alapján fogja megjeleníteni. Amikor majd a tényleges, egyedi emberi test megjelenése a költészetben a lélegzés alakját ölti, és érezzük ezt a lélegzést, akkor a nemzetek közötti falak megremegnek és leomlanak. Vagyis egy létező, igazi emberi hang túlél minden birodalmat. Szapphó ritmusa túléli a görög és a római birodalmat, túléli a középkort, túléli a pápát, túléli Amerikát, túl fogja élni Oroszországot, és túl fogja élni Magyarországot. Szapphó mértéke: tára tára tarara tára tára / tára tára tarara tára tára / tára tára tarar tarrara tára / tarar tára. Ez már 2600 éve él, régebbi,

mint Buddha... Ez túl fog élni minden birodalmat. Így a költészet iránya, az egyetlen irány, amerre mehet, az az, ahonnan jött, vagyis önmagunk mint testünk, beszédünk és lelkünk kivételése.

– *Hogyan kezdett el énekelni, verseket megzenésíteni? És honnan való ez az orgonára emlékeztető kis hangszer?*

– Eredetileg Peter Orlovsky tanulta – amikor együtt voltunk Indiában – az indiai zenét, és volt neki egy ilyen kis hangszere, egy harmónium; ez levegővel működik ugyanúgy, mint az orgona. Egy idő után én is elkezdtem használni, majd kölcsön is vettem. Ezzel a hangszerrel kezdtem énekelni a *Hare Krisnát*, majd megtanultam néhány buddhista éneket. Aztán 1968-ban Blake-hez kezdtem zenét írni, *Az ártatlanság és a tapasztalás dalaihoz*, és felfedeztem, hogy nem csak egy akkord létezik, mert addig csak egy akkordot használtam. 1970-ben találkoztam Bob Dylannel, és ő megtanított nekem egy újabb akkordot, és így már három akkorddal dolgoztam. Aztán megtanított arra is, hogyan kell bluest énekelni, és akkor elkezdtem bluest énekelni. Befejezésül most elénekelnék egy bluest, *Sickness Blues*. (A dalt Eörsi István fordította magyarra, és a *Nagyvilág* 1978/12. számában jelent meg *Betegség-bú* címmel.)

JEGYZETEK:

1. Tandori Dezső fordítása

2. 1919–2021

NÉVJEGY

SOMLÓ ÁGNES (1956–) műfordító, író, esszéista, nyugalmazott egyetemi oktató, 1980–1982 között a *História folyóirat* lektora, majd szabadúszó műfordító, állandó külső munkatársa a Magyar Rádió Irodalmi Osztályának és a Rádiószínháznak. 1997–2021 között oktató a Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Angol–Amerikai Intézetében, kidolgozta és vezette a BA képzés fordító/műfordító programját, a posztgraduális műfordítói továbbképzés szakvezetője, az intézet Műfordító Műhelyének alapítója, vezetője. Két rádiójáték és több irodalmi esszé szerzője, közel 50 kötetnyi műfordítást publikált. Tagja a Magyar Műfordítók Egyesületének, a Magyar Irodalmi Szerzők Jogvédő és Jogkezelő Egyesületének, a Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesületének, a Magyar Írószövetségnek, tagja és 2010–2016 között elnöke volt az EST (Európai Fordításelméleti Társaság) egyik bizottságának.

SZTASKÓ RICHARD

Feltámadás

Ideges és frusztrált honfitársainak rosszaló tekintetére számított, halk összesúgásokra a háta mögött: „Nézd csak meg, ez is a rászorulóktól veszi el az oltást. Hogy nem szégyelli magát az ilyen!”

Sarkadi tisztában volt azzal, senki sem értené meg ártatlanságát, ő semmit sem akar elvenni senki elől, sőt, furcsamód, most a legtisztább a lelkiismerete, s ha tehetné – ha meglenne hozzá a kellő hatalma –, mindenkit maga elé engedne. Sosem volt az a tolakodó típus, most se kíván ilyesféle szerepben igaztalanul tetszelegni. Ha kizárólag rajta múlt volna, kivárja a sorát, s akkor oltakozik, amikor az oltási terv szerint – egészségi állapotának megfelelően – ő következik. De mivel másképpen alakult, s munkájából adódóan előrébb került, túlzás bárkinek is azt állítania, hogy ő tolakodó és nemtörődöm.

Arról nem is beszélve, folytatta tovább a gondolatait Sarkadi, hányan lehetnek az országban, akiknek nagyobb szükségük van erre az oltásra, mint neki. Ott van például I. néni, jutott eszébe a harmadik emeleten lakó idős asszony. Elmúlt hetven, daganatos beteg, tüdőrákja van, az elsők között regisztrált az oltásra, még hónapokkal korábban, jóval azelőtt, hogy Sarkadinak és a feleségének (aki egyébként múlt héten kapott oltást, holott se nem idős, se nem krónikus beteg) ilyesmi egyáltalán eszébe jutott. Ki tudja, az idős asszonynak mennyit kell még várnia, mire sorra kerülhet?

Sajnálom, de erről az egészről én nem tehetek, szögezte le magában Sarkadi, és barátságos mosolyok közepette – amelyek persze nem látszottak a maszkok miatt – elköszönt a 4. sorszámú regisztrációs pultban az adatait rögzítő hölgytől, s a nő az olvashatatlan kézírásból arra következtetett, Sarkadi orvos, de ő rögtön megnyugtatta: nem, nem az, valószínűleg vele született „rendelleneségről” van csupán szó.

Végül szerencséje volt. A kórházban senki sem nézett rá rosszaló tekintettel, még a doktornő is kellemes hangon sorolta a lehetséges mellékhatásokat – arc körüli bőrpír,

láz, duzzanat az oltás helyén, aluszékonyság, nehézlégzés –, mialatt gépies mozdulatokkal egy nővér beadta a vakcinát. A súlyosabb tünetek, tette hozzá a doktornő, az oltást követően szinte azonnal jelentkeznek. Sarkadinak egy pillanatra úgy tűnt, a doktornő ismeri őt, a hangjában eleven színt vélt fölfedezni, mikor a regisztrációs lapról leolvasta nevét, és faggatni kezdte kórtörténetéről.

– Átesett a fertőzésen?

– Nem.

– Volt-e valamilyen akut betegsége az elmúlt négy hétben? Volt-e lázas beteg az elmúlt két hétben?

– Nem.

– Vérvétel vagy oltás során volt-e előzőleg rosszulléte?

– Nem.

– Védőoltás beadását követően volt-e anafilaxiás reakciója?

– Nem.

Sarkadi aztán rájött, az eleven szín a doktornő hangjában nem más, mint formalitás, mindenféle szándékot nélkülöző udvariaság. Minden bizonnyal az oltást követő hetedik percben már emlékezni sem fog rám, gondolta Sarkadi.

„Futószalag.”

Igen, nincs egy percnyi pihenő, emberéletek múlnak, egyik oltakozó jön, a másik távozik, a vágóhídon is így terelik a marhákat, csak itt, gondolta Sarkadi, kevésbé nyugtalanító a végeredmény.

Az oltást követő negyedórás megfigyelésre egy szűk helyiségben került sor. Sarkadi egy kényelmesnek tűnő, ám kissé kopottas széken foglalt helyet, jobbján és balján nem ült senki, szemközt néhányan a felkarjukat fogták ott, ahová az oltást kapták, mások a telefonjukban merültek el. Ő egy könyvet hallászott elő a táskájából, tudta, szüksége lehet rá, s mielőtt nekikezdett volna az olvasásnak, a helyiség bejárata mellé ragasztott papírlap intelmét idézte föl, miszerint: „Mobiltelefon használatát, kérjük, mellőzzék a kórház területén.”

A következő pillanatban már ott állt Nyehljudov mellett, most léptek ki a fogház

ajtáján, szívük tele volt a csalódott emberekre jellemző szorongással; mindkettejüket megviselte a Maszlovával, pontosabban a Katyusával való első találkozás. Nem erre számítottak. Abban bíztak, a lány kevésbé lesz zárkózott, kevésbé lesz olyan, amilyen lett végül; mindketten szerették volna, Sarkadi és Nyehljudov is, ha ez az első, régen vágyott találkozó a levegőben is tisztán tapintható feszültség nélkül zajlik le. De nem így alakult, ezen pedig kár keseregni, nyugtázta Sarkadi. Tudta jól, még nagyon messze a történet vége; akár jóra is fordulhat hár-muk sorsa. Vagy legalábbis Nyehljudovéké mindenképp.

A negyedórás megfigyelés gond nélkül le-telt. Sarkadi a fölsorolt mellékhatások kö-zül egyet sem tapasztalt magán, s ez jóleső érzéssel töltötte el. Egy másik papírlap ju-tott eszébe, többet is kiragasztottak belőle az épületben: ÚJRAÉLESZTÉS 334-ES MELLÉK. Tudta, ha valami baj van, segítő kezek igye-keznek majd, hogy minél hamarabb vissza-hozzák az életbe. Tragédia esetén azonnal ér-tesítenék V.-t, a felesége pedig lélekszakadva rohanna a kórházba, és eszébe sem jutna az esti összeszólalkozásuk.

A közösen nézett film egyik szereplője ép-pen két prostituálttal készült közelebbi kap-csolatba lépni, amikor V. bedobta a kérdést, a férje csinálná-e hármásban. Mire Sarkadi válaszolhatott volna, a felesége közbevágott, s szemrebbenés nélkül adta meg a feleletet: „Mihez kezdenél két nővel, mikor egyet sem tudsz kielégíteni?” Sarkadi érezte, ahogyan arcát elönti a pír, szívét pedig a szégyen. Tud-ta, hogy V.-nek tökéletesen igaza van, s ezzel az igazsággal nem lehet szembemenni; a ve-séjébe hatolt minden kimondott szótag, férfiként abszolút kudarc. Zavarában csak moso-lyogni tudott, s hogy V. ne lássa szemében az önutálat fényeit, Sarkadi a dohányzóasztal-on levő vázát kezdte figyelni, melyben sárga tulipánok kókadoztak egyhangúan – az egyik virág teljesen szétnyílt, úgy tűnt, hamarosan lehullnak a szirmai.

Akár mennyire szerette volna is leplez-ni szégyenérzetét a felesége előtt, nem tud-ta. V. átlátott rajta, s amikor lefekvéskor hoz-zábújt, Sarkadi félrehúzódott. Fáradt vagyok, hazudta, holnap oltást kapok, ki kell pihen-nem magam. Amikor hajnalban, 4:22-t muta-tott az ébresztőóra, kikelt V. mellől, még ott csengtek fülében feleségének utolsó szavai: „Nem értem, miért vagy ilyen mimóza.” Ami-

kor elköszönt tőle, búcsúzásuk hűvös volt és tartózkodó.

– Következő!

Sarkadi fölpillantott a földről, s odalépett a zöld köpenyes orvos mellé, aki egy asztal előtt ácsorogott türelmetlenül.

– Neve?

Sarkadi megmondta, az orvos pedig léleg-zetvétele nélkül közölte: ekkor és ekkor kell megjelenni a második oltásra, ezt pedig (mu-tatott egy kis kartonlapocskára) hozza ma-gával, itt van rajta az időpont, jó egészséget kívánok, a viszontlátásra. Elköszönés után le-pecsételezte, majd aláírta Sarkadi oltási lapját. Megállapított: (KN1) más kockázati cso-portokba nem tartozó személy, aki tervezett oltásra érkezett, s ez az oltás kontraindikáció hiányában meg is történt; a páciens hozzá-járult az utógondozáshoz, mellékhatást nem észleltek, az egészségügyi ellátás során ge-nerálódott betegellátási események és do-kumentációk az egészségügyi ellátó informa-tikai rendszerben tárolásra és megőrzésre kerülnek a törvény által előírt ideig.

Az önműködő ajtó kinyílt, Sarkadi pedig a szabad levegőre kilépve úgy érezte, új em-berré lett, holott tisztában volt azzal, sem-mi különös sem történt. A holnap adatközlés során ő is csak egy lesz azok közül, akik az ol-tottak számát erősítik. Az arcán levő maszk-tól alig hallhatóan elköszönt a kórház előtt a beléptetés gördülékenységét biztosító rend-őr- és katonatiszttól. Húsz perccel korábban ők ketten világosították föl Sarkadit, milyen teendői lesznek odabent a kórházban, milyen iratokat készítsen elő, milyen nyomtatványo-kat töltsön ki.

Zakója zsebéből előhalászta a V.-től kapott bevásárlólistát: kristályvíz, fölvágott, sajt-krém, húsvétra almás torma, alkoholmentes sör, paradicsom, reggelinek való pékáru. Sar-kadi tudta, ha megszorozza lépteit, a kora reggeli órákra jellemző tömeget és a vele járó tülekedést még könnyedén elkerülheti a kö-zértben. Fölhívhatnám V.-t, gondolta, de majd a bolt előtt megcsörgetem, eszébe jutott-e valami, ami lemaradt a listáról.

Tudván, hogy az oltóanyag (lassan, de biz-tosan) megkezdte szervezetében munká-ját, Sarkadi halovány mosollyal a szája szé-lén állt meg a kijelölt gyalogátkelőhely előtt. Negyven másodperc múlva zöldre vált a lámpa, gondolta, és füléhez kapva megigazította maszkjának pántját. Kissé szorít, de sebaj, hamarosan levehetem.

NÉVJEGY

SZTASKÓ
RICHARD (1987,
Budapest)
magyar-
kommunikáció
szakos
tanárként
végzett
az Eszterházy
Károly Főiskolán,
drámatanárként
a Károli Gáspár
Egyetemen.
Egy budapesti
gimnáziumban
tanít. Novellái
rendszeresen
jelennek meg
szépirodalmi
folyóiratokban.

TÓTH ÁGNES

Gyermeknap álmodozás

Vadvirágos rét felett
halványlilán ellebeg
a légváram, mint a köd,
felhők között épp kiköt.

Száz ablaka felragyog,
és mind mögött én vagyok,
mint ezernyi gondolat,
szövők színes álmokat.

Most épp Superman vagyok,
majd sárkányra támadok.
Kalóz leszek, rettegett,
rejtett kincsem rengeteg,

Vezetek majd úrhajót,
a Tejúton landolok.
Hetvenkedve, nevetve
integet a Nagy Medve.

Leszek egyszer Hold-lakó,
de anyám szól: – Hóhahó!
Ereszkedj a földre már.
Indulj, mert a sulis vár!

Várjon, ha az jó neki,
Váramból nem bújok ki.
Gyermeknap van, dáridó,
bementa a rádió!

Gyermeknapon

Körhintán úsznak
körbe a vágyak,
színes pillangók
szivárványba szállnak.

Gyöngykacagások
szertegurulnak.
Kacsaláb paloták
körbeforognak.

Sárkányok potyognak
kéményből lefele.

Kiáltom: – Kis kardom,
hüvelyből kifele!

Vágjad a gonoszt,
szabdald százfele!
Hulljon a porba
százhetvenhét feje!

Volt egy mosoly

Volt egy mosoly, elgörbült.
Volt egy könnycsepp, legördült.
Volt egy álmom, elröpült.

Jött a jókedv, nevetett.
Letörölt egy könnycseppet.
Álmot rajzolt, még szebbet.

Színes álmok, gömböcskék

Szálldogál a sok buborék,
színes álmok, gömböcskék.
Csillognak a nap fényében,
piros, sárga, zöld meg kék.

Az egyikben magam látom,
a másikban húgomat.
Gyermeknapon együtt fújjuk
álmobuborékunkat.

Elkísérnek felnőttkorig,
bennük szép tündérmesék.
Színes varázsbuborékok,
soha nem pukkannak szét.

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyvárad) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: Tündérialom.

Valami készül Szalontán

Figyelemfelkeltő, jópofa vagy éppen erősen társadalomkritikus képek, szövegek jelentek meg az elmúlt hónapokban a legnépszerűbb közösségi oldalon Nagyszalontai Szabad Művészek Páholya név alatt. Ezek valójában egy nagyobb projekt beharangozói, tudtuk meg a rapperként közismert **Laczikó Csabától**, azaz Mr. Siidtől.

– *Megjelent a Halálcsillag a nagyszalontai városháza felett, koszorú került az el nem vitt szemétre – ez csak kettő a Nagyszalontai Szabad Művészek Páholya (NSZMP) internetes, illetve előakciói közül, melyekről a Fb-oldalukon számoltak be. Mi ez a kezdeményezés?*

– Reflektálás a környezetünkben évtizedek óta zajló eseményekre, a diktatórikus rendszerre. Ahogy a nevünk is tükrözi, a Nagyszalontai Szabad Művészek Páholya azért alakult, hogy a városi inkompetenciának görbe tükröt tartva, humorosan prezentáljuk a mások által véresen komolyan gondolt, eurómilliókat elégető, szarul kivitelezett projekteket, és azért, hogy megmutassuk az érem másik oldalát. Már rég el kellett volna hogy induljon ez a mozgalom már csak azért is, mert az évtizedek során módszeresen kiirtották a helyi kultúrát, művészetet, és gyakorlatilag csak egymást és a haverokat ismerik el. Röviden: túl jók voltunk eddig, de a 2020-as események eljuttattak oda, hogy eddig, és ne tovább. Ez a rendszer már 2020-ban megbukott, de még próbálják az illúziót fenntartani, egyre kevesebb sikerrel. Ez egy szabadságharc, amit zenével és művészettel vívunk meg.

– *Milyen eseményekre, történésekre gondol, mi az, amit ezekről a nem nagyszalontai olvasóinknak is tudniuk kell?*

– Olyan eseményekre, amelyek nyilván nem csak Szalontára jellemzőek, de mi itt élünk, mi ezek ellen küzdünk. A posztkommunista, diktatórikus rendszerre és annak következményeire gondolunk a többi között. A profit kivételére, hiszen míg a többség külföldi multik rabszolgája, addig a helyi vállalkozók semmiféle támogatásban nem részesülnek, sőt. De

Laczikó Csaba átadta kvíznyertesük, Ladányi Cecília családjának a nyereményt

hogy leegyszerűsítsem: tűzokparkot építenek, miközben a nagy többség még kinti vécén trónol, mivel nincs szennyvízcsatornázás.

– *Kevesen vállalják arccal a megjelenést. Miért?*

– Ez nem egy-egy személyről szól, hanem az egész városról és az abban élő emberekről, művészekről, üzletemberekről. Az egész közösségről! Mindannyian vállaljuk az arcunkat, mind a 18 957-en!

– *Ha jól tudom, egy nagyobb projekt van a háttérben, mi az?*

– Egy „egymilliárd eurós” projekt, a Salonta 2050. Örök élet nem biztos, de az ingyen sör/étel garantált. Turistavárost művészet és kultúra nélkül nem lehet fenntartani. Részletes tervünk van rá, a prezentációja jelenleg is készül, de nem eurómilliókból, ahogy mifelénk szokás, hanem önkéntesen. Egy teljesen új társadalmi-gazdasági modelltől van szó, a technológia és az utcai művészet/kultúra ötvözésével. A kultúrát próbálják ellehetetleníteni, de mindenkit megnyugtatok: nem fogjuk hagyni.

– *Milyen a fogadtatás?*

– Nagyon jó, mivel mindenki látja, mi történik a közösségünkben, és mivel reális problémákra hívjuk fel a figyelmet, tudnak azonosulni is velünk. De következnek a megoldások is, nem létezik lehetetlen.

Fried Noémi Lujza

Történelmi okmány 1919-ből a nagyváradi hatalomátadásról

1940 decemberében a *Nagyvárad* című napilap egyik számában megjelent a hír, miszerint dr. Pácz Sándor főlevéltáros átadja dr. Soós István polgármesternek az 1919-es nagyváradi román hatalomátvétel hivatalos dokumentumait.

Természetesen a dokumentumokat nem közölte teljes egészében a lap, csak azt az egyet, amelyet a korabeli felelős szerkesztő, Daróczi Kiss Lajos a legfontosabbnak érzett, mégpedig azt, amelyben az akkori Román Kormányzótanács megörökítette, miként kényszerültek letenni Nagyvárad vezető tisztviselői a román hűségeskü. Természetes volt a tisztviselői tesztület vonakodása, hiszen a román kormány

nem egy törvényes magyar adminisztráció, hanem a bolsevik kormányzat után vette át a hatalmat. A tisztviselők a végsőkig el akarták háritani maguktól az esküt, de a hatalmi nyomás miatt az lehetetlen volt. Időközben a tisztviselők megfogalmaztak egy visszautasítási nyilatkozatot. Ennek a jegyzőkönyvét Pásztor Bertalan aljegyző, tiszteletbeli tanácsos vette fel, azt a főtisztviselők aláírták, aztán Pásztor bemutatta dr. Aurel Lazárnak, ő viszont azonnali változtatásokat javasolt rajta. Saját kezűleg írta be, hogy a tisztviselők nem vehetnek részt semmilyen mozgalomban, amely a megszállás folytán megszerzett területek hovatartozásának megváltoztatására irányul. Aki mégis részt vesz ilyen mozgalomban, arra a törvény teljes szigorával csap le. A kiegészítés zárómondata pedig így szól: „a Román Kormányzótanács álláspontja szerint nem következhet be az, hogy Nagyvárad ne csatoltassék Romániához!”

Pásztor Bertalan a javított változatot bemutatta Rimler Károly polgármesternek, s a városvezető megdöbbenve látta a kiegészítéseket, hiszen azokról szó sem volt soha, semmilyen tanácskozáson. De Aurel Lazár ragaszkodott ahhoz, hogy a kiegészített szöveggel ellátott jegyzőkönyv kerüljön aláírásra. Így született meg az alábbi történelmi jegyzőkönyv; alább betűhíven közöljük.

„Jegyzőkönyv:

Felvettük Nagyváradon 1919. évi április 27-ikén, de. 11 óraker, a városi székház tanács-termében felvett ülésről.

Jelen voltak: Dr. Aurél Lázár a nagyszabeni román kormányzótanács igazságügyi tanácsának főnöke, dr. Coriolan Pop Biharvármegye és Nagyvárad város törvényhatóságának ideiglenes főispánja, dr. Xaver Andru és Xaver Ardelean főispáni titkárok, Rimler Károly polgármester, Lukács Ödön főjegyző, Thury László főügyész, Eleméry Ferenc és Juricskay

Rimler Károly
díszmagyarban

Rimler Károly
polgármester
(előtérben)

Barna tanácsosok, Jánossy Gyula főkapitány, Kószeghy József városi főmérnök, Mayer László főorvos, dr. Istvánffy István árvaszéki elnök, Papolczy Ferenc főpénztáros, Jelinek Géza helyettes főszámvevő és Pásztor Bertalan 1. számú tiszteletbeli tanácsos.

Rimler Károly megnyitja az ülést, a jegyzőkönyv vezetésére Pásztor Bertalan tb. tanácsost kéri fel. Bejelenti, hogy dr. Aurél Lázár igazságügyi főnök az impérium átvétele ügyében kíván közléseket tenni.

Ezután Aurél Lázár bemutatta a nagyszombeni román kormányzótanács megbízólevelét, amellyel őt delegálták, hogy Biharban és Nagyváradon levezényelje a hatalom átvételét és ellenőrizze az ezzel kapcsolatos intézkedéseket.”

A megbízólevél magyar fordítását – amit itt közlünk – a jegyzőkönyvhöz csatolták.

„Román Kormányzótanácsi Elnökség

Dr. Aurél Lázár úrnak, az igazságügyi tárca főnökének.

Van szerencsém értesíteni, hogy a Kormányzótanács Önt kiküldötte, mint megbízottat, hogy a közigazgatást és a többi hivatalos szolgálatokat átvegye, és felruházta Önt a fent említett célra vezető minden joggal.

Nagyszomben 1919. évi április hó 21.

A Kormányzótanács elnöke, Iuliu Maniu”

Aurél Lázár elmondta, hogy ezután a nagyszombeni Kormányzótanács rendeleteit saját hi-

vatalos lapjában közli. Van „decretum” (rendelet), „ordonanță” (rendelet), „nota circulară” (körrendelet). Egyúttal bejelentette, hogy az eddig megjelent rendeleteket hamarosan a városi tanács rendelkezésre bocsátják magyar nyelven is.

Az 1. számú rendelet pontjai pedig a következőkről szólnak:

- a közhatóságok ideiglenes működése
- a törvények alkalmazása
- a tisztviselők és a nyelvek használata.

A 2. számú rendelet a közigazgatási közhatalóságok ideiglenes működését tárgyalja. A fenti két rendelet magyar fordítását a jegyzőkönyvhöz csatolták.

A városi tanács és az egybegyűlt többi tisztviselő az előterjesztést és a bejelentést tudomásul vette.

Miután az átadás-átvétel megtörtént, és azt a jelenlévők tudomásul vették, arra került volna sor, hogy a tisztviselők a hűségesküt, illetve ha vallási meggyőződésük nem engedi, a fogadalmat letegyék. Aurél Lázár ismertette az eskü és a fogadalom szövegét román és magyar nyelven is. Mint mondta, az esküt és a fogadalmat előtte kell letenni, de azt is hozzátette, hogy kényszeríteni senkit nem akar! Kijelentette azonban, hogy „a román kormány a tisztviselőknek minden szerzett jogát respektálja, a jövőben pedig azon lesz, hogy a köztisztviselők helyzetén javítson”. Ezek után kijelentette, hogy azok a tisztviselők, akik a hűségesküt vagy a fogadalmat le nem teszik, nem tekintetnek tovább tisztviselőnek, a román állammal szemben minden jogukat elvesztik, és az új hatalom a nyugdíjukért sem felel.

Természetes, hogy mind Rimler Károly polgármestert, mind a tanácsosokat váratlanul érte az ultimátum. A polgármester rövid beszédben megköszönte a tájékoztatást, egyben kijelentette, hogy a tanácsosok nincsenek lélekileg olyan állapotban, hogy ebben az életbevágóan fontos helyzetben azonnal döntsenek. Mindenképpen haladékot szerettek volna kérni az eskütételre, legalább addig, amíg a békekonferencia véglegesen dönt Nagyvárad hovatartozása kérdésében.

Ha ez nem lehetséges – mondta Rimler Károly –, legalább 24 óra gondolkodási időt kapjanak, hogy ez idő alatt nyugodtan megfontolhassák döntésüket. Aurél Lázár rögtön válaszolt, és kijelentette, hogy egyik ké-

(folytatás a következő oldalon)

Biharország – história

Történelmi okmány 1919-ből...

(folytatás az előző oldalról)

rest sincs módjában teljesíteni. „A tisztviselői kart nem érthette váratlanul az eskütétel ténye, mert a gyulafehérvári határozatok és az ezek alapján megindult hatalomátvétel körülményei már régen ismeretesek, ezért az azonnali eskütételhez kell ragaszkodnom” – jelentette ki.

Rimler Károly polgármester és a tanácsstagok rövid eszmecsereére vonultak vissza, majd Rimler emelkedett szólásra. Elmondta, hogy a körülmények miatt a tanácsosok és az egész város el volt zárva a külvilágtól, így nem értesülhettek mindarról, ami a már elfoglalt és az impériumváltáson átesett területeken történt, ezért megismétli kérését, és rövid haladékot kér.

Aurel Lazăr válaszként ismét kijelentette, hogy mivel sehol nem adtak eddig gondolkodási időt a hűségeskü letétele előtt, így a nagyváradai tisztviselő-testület sem fog külön engedményben részesülni.

Tudjuk, mondta Aurel Lazăr, hogy a kömün ideje alatt és azelőtt is milyen bölcsen és megfontoltan vitték a tisztségviselők a város ügyeit, ez pedig köszönetet érdemel. A nagy-szebeni kormányzótanács és Iuliu Maniu általa üzent, és megköszönte a lelkiismeretes munkát. Ezután Lazăr felkérte a jelenlevőket, hogy az ötperces ülészünet után egyenként nyilatkozzanak az eskü letétele kérdésében.

A szünet után Lukács Ödön előadja az időközben a tanácsosok által megfogalmazott két kérdést, miszerint ha a wilsoni elvek alapján népszavazást rendelnének el afelől, hogy Bihar megye és Nagyvárad hova tartozzék, e szavazást a tisztviselők szabadon teljesíthetik-e, valamint ha a békekonferencia úgy döntene, hogy Nagyvárad városa nem csatolatik Romániához, a román kormány felmenti-e a tisztviselőket az adott eskü alól.

Válaszában a kormány megbízott kijelentette, hogy a román kormány a legszelesebb demokrácia talaján állva a legnagyobb szabadságot biztosítja a tisztviselőknek a népszavazás terén, ugyanakkor elvárja tőlük, és erre különösen is figyelmezteti őket, hogy tartózkodjanak azoktól a mozgalmaktól, amelyek a román állam gyengítését vagy területi változások előidézését célozzák. Ellenkező esetben az állam a törvény teljes szigorát lesz kénytelen alkalmazni. Ami Nagyvárad hovatartozását il-

Aurel Lazăr

leti, a Kormányzótanács álláspontja szerint az Romániához fog tartozni, de ha mégsem, úgy a román állam a tisztviselőknek a nemzetközi egyezményekben biztosított minden jogát teljes mértékben elismeri, és ez esetben letett esküjük a román állammal szemben tovább nem kötelezi őket.

Ezek után a jelen levő tisztviselők az Aurel Lazăr által előmondott szöveg szerinti esküt letették, és a jegyzőkönyv aláírásával elismerték.

A jegyzőkönyvben konstatálták, hogy a vezető városi tisztviselők közül Komlóssy József gazdasági tanácsos betegsége, Szücs Géza főszámvevő pedig Budapesten való tartózkodása miatt volt kénytelen távol lenni, így az esküt nem tették le.

Zárjuk ezt a rövid történelmi visszatekintőt az elmondott és a jegyzőkönyvbe került eskü szövegével: „Esküszöm a mindent tudó Istenre, hogy I. Ferdinánd királyhoz s a román államhoz hű leszek, az ország törvényeit s a nagy-szebeni román kormányzótanács dekrétumait és rendeleteit megtartom, hivatali kötelességeimet tisztességgel, lelkiismeretességgel és pártatlanul fogom teljesíteni, feljebbvalóimnak engedelmeskedem, s a hivatali titkot megőrzöm, Isten engem úgy segéljen.”

Farkas László

*Forrás: Nagyvárad napilap,
1940. december 24.*

Munkavállalók (14.)

Gyilkosság a hegyek között (I.)

Gedeonnal mindössze egy-két alkalommal beszélgettem hosszasan. Találkozni többször is találkoztunk reggelente munkába menet, néha pedig a konyhában futottunk össze. Mindig gondterheltnak tűnt, nem kereste a többiek társaságát. Egyre inkább zugivóvá vált, gyakran az eszméletlenségig leitta magát. Ilyenkor hangosan motyogott, majd sírni kezdett, világfájdalmát hörgéssé torzult zokogásba fojtotta. A vékony falakon keresztül át-szüremlettek a hangok, pontosan tudni lehetett, hogy a részegség milyen fázisát éli meg az adott pillanatban. Lerészegedésének csupán hangnyomatáról sikerült információt kapunk, az ehhez kapcsolódó vizuális élmények csak keveseknek adattak meg.

Ottlétem ideje alatt egyetlen alkalommal láttam csontrészegnek. A közeli faluban kapta el a gépszíj. Rossz hír érkezett otthonról, telefonon hívták, az asszony elment dolgozni. Irodai munkát vállalt. Ezt ő egyáltalán nem akarta.

Nem bírta ki, hogy alkoholmentesen eljusson a szállásig. Az ABC bejárata előtt már felbontotta a whiskysüveget, majd többször is nagyokat kortyolt belőle. A helyszíntől függetlenül a forgatókönyv ezúttal sem változott: halk sírás, makogás, majd pedig fuldoklásba, köhögésbe, rémisztően ható hörgésbe torkoló hangok követték egymást. Az előtte elhaladók éppen csak rápillantottak, kifejezéstelen arccal mentek tovább. Nem meglepő érrefelé a hasonló látvány, részegek, drogosok, hajléktalanok „színesítik” a településképet.

Üveges tekintettel nézett rám, amikor hozzáléptem, pillanatra kutakodott emlékezetében, végül megismert. Könnyes nyál csorgott a szája szélén, csuklójával végigdörzsölte az állán, majd bizonytalan mozdulattal kezét nyújtott. Még idejében sikerült elkapnom az alsókarját, így a járda épen maradt. Nem ellenkezett, engedte, hogy átfogjam a vállát, így indultunk el a farm irányába.

„Anna, Annácska” – motyogta magában, amint a farm és a falu között húzódó erdős részen haladtunk. Úgy tűnt, mintha nem is vett volna rólam tudomást, majd hirtelen mozdulattal kitepte magát ölelésemből, és szit-

kozódni kezdett: „A ribanc, adok én neki, megmutatom én!” – ordította. A hirtelen hangoskodásra a fákról felröppenő madarak megcélolták az égboltot. Gedeon pedig arccal az erdei ösvényt. A mondatfoszlányokból nem volt nehéz kibogoznom, hogy otthon lévő feleségével perlekedett.

Alighogy bevonszoltam a szobába, az ágyon végignyúlva pillanatokon belül elaludt. Leültem mellé, figyeltem az arcát, mély barázdákban ficáncoltak a gondok, szája széle meg-megrándult. Bárcsak le lehetne szavakra fordítani az arc, a tekintet, a mozdulatok hordozta érzelmeket, az évek során felgyülemlett vélt vagy valós sérelmek mérgező hordalékát. Elférne egy kiadós lélektakarítás, mederkotrása a magunkban hordozott elfuserált életeknek. Addig maradtam, mígnem egyenletesebbé vált a lélegzése, lassan kisimultak az arcvonásai, szellősimitásnyi mosoly suhant át rajta. Kislányáról álmodott.

Sorstérítő

Gedeon apró gyermekként úgy lett nevelve, hogy még véletlenül se legyen elvagyódása szülőfalujából. Botladozó aprósággént édesanyja kezét fogva a baromfiudvar lakóinak szórta a magvakat, homokozóvedrével cipelte a vizet a kiscsibéknek, kacsáknak. Két dolog, de nem is kettő, hanem három azért rémisztette az aprójóságok birodalmában: a kotlós, a libák és a szemétdomb rettegett ura, a kakas. Gyakran megkergették, de amint napról napra cseperedett, az édesanyjától kapott pálcával vértetesen felvette a harcot a veszélyes támadókkal. Az eleinte kilátástalannak tűnő csatározás egyre inkább a javára bilent.

Szülei tudatosan nevelték a gazdálkodásra. Alig érte el az óvodáskort, már ott tipegett a juhok ellésénél. Tetszése szerint választhatott magának egy kisbárányt, amit nemhogy levágni vagy eladni nem volt szabad, de meg kellett mutatni mindenkinek, aki meglátogat-

(folytatás a következő oldalon)

Munkavállalók (14.)

(folytatás az előző oldalról)

➤ ta őket. Ilyenkor a kis legényke közös tudományukat is bemutatta, végigfutkározott az udvaron, a kis bari pedig a nyomában cicázott. Olyannyira hozzászokott a kis kedvenc, hogy még éjszakára sem akart társaival lenni a karámban, hosszasan bégetett gazdája után. Aztán a kislegény megkapta az első favillát édesapjától, szénagyűjtés idején ő is ott szorgoskodott a kaszálón. Innentől már igazi legénynek érezte magát.

Nem volt kérdés, hogy a nyolc osztály elvégzése után hol fogja folytatni az iskolát. A dilemmát csak az okozta, hogy mezőgazdasági technikumba iratkozzon, vagy állategészségügyet tanuljon. Végül ez utóbbit választották, hisz a kukorica és a burgonya termesztése mellett jobbára kaszálóból és legelőből állt a birtok. A juhok száma viszont évről évre gyarapodott, meg aztán a modern kor „vívmányaként” az állomány közt ilyen-olyan nyavalya mindig felütötte a fejét.

Csak részben élték meg a kommunizmus szorítását, az alföldi emberekhez képest viszonylagos szabadságot élveztek. A hasznavehetetlen, legfeljebb legeltetésre alkalmas, dimbes-dombos földeken tovább gazdálkodhattak, a kevéske termőföldet orozták el tőlük a közösbe. A kisbárányokat meg a két tehén bikaborjait csak az államnak volt szabad értékesíteniük, kiszabott kvóta alapján a tejet is be kellett szállítani a csarnokba, de annyit mégis mindig sikerült kiügyeskedniük, hogy ne csak zsíros kenyérre fussa. Ha nem is túl sokat, de a lenyírt gyapjú után is kaptak némi pénzt.

Gedeon apja, az öreg Jakab igyekezett minden tudását átadni a fiának ahhoz, hogy a régi szokások életben tartassanak. Elsősorban a gazdálkodásra való hajlandóságot, estenként pedig azokat a múltbeli történeteket, amelyeket maga élt meg vagy az anyja hagyományozott rá. Mert Gedeon nem ismerhette nagyszüleit, az apai nagyapjával való parolázásra meg végképp nem lett volna esélye. Ahogy átvonult a front a hegyi falun, a szovjet katonák, no meg a románok is, mindent megtettek, hogy a magyar lakosságot zaklassák. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a szovjetek a románokat sem kímélték. Az amúgy is kizsigerelt falusiakat tovább fosztogatták, a szemrevaló menyecskéket, lányokat megerő-

szakolták. A csinos fiatal lányon, Zsuzsikán, Gedeon nagyanyján is megtörtént a csúfság. Lányanyaként nevelgette a „dicső” szocializmus hajnalán megszületett félig orosz, félig magyar gyermeket. Ahogyan az anya szívéből kiirthatatlan volt a gyűlölet a ruszók iránt, neveltetése során Jakab lelkében is megfogant a düh. Hasonlóan érzett a rendszer iránt, melynek gépezete igyekezett maga alá darálni családját. Talán legjobban a saját vérei keserítették, akik előjogokért lettek árulóvá. A tévesztés éveiben az engedetleneket, a valamicskével több földet, jól menő gazdaságot birtoklókat rendszerellenesnek bélyegezték meg. Ők is kuláklisra kerültek.

Zsuzsika nagymama a fiával vitte a gazdaságot. Megjelentek az elvtársak az ő falujukban is, a román agitátorok magyar kísérekkel érkeztek. Szükség volt rájuk, mert nyelvismeret híján a pártküldöttek nem tudtak volna értekezni a falubeliekkel. Sorra járták a házakat, nyilvántartásba vettek minden mozdíthatót, köztük az állatokat, a mindennapi munkához szükséges eszközöket. Még annyi fáradságot sem vettek, hogy maguk gyűjtsék be az elorzandó javakat, hanem megadott időpontban maguknak a gazdáknak kellett leadniuk azokat a megjelölt helyen. Aki nem írta alá, hogy önkéntesen belép a közösbe, azzal szemben valamilyen módon előbb-utóbb eljártak.

A sokat látott, megélt és szenvedett nagyanya férfiembert megszegyenítő bátorsággal próbálta védeni azt, ami az övé. Csakhamar el is vezették a község házára, aztán a további hasztalan gyözködés végeztével bezárták az épület mögötti pincébe. Az elvtársak meg éjszakába nyúló mulatozást tartottak Zsuzsika néni házában. Zsírban lesütve tárolt disznótarja, karaj és oldalas, füstölt kolbász került az „ünnepi” asztalra, addig kutakodtak, míg a pálinkával teli demizsont is megtalálták. Mindent felforgattak a házban, szétszaggatták a libatollal töltött párnákat, dunyhákat. Pénz után kutattak. Másnap délben ismét visszatértek, cigányzenészeket is hoztak magukkal. Az akkorra már ifjúvá serdült Jakabot, aki előző éjszaka a nagynénjéhez menekült, előrángatták. Szekérre felpakoltatták a munkaeszközöket, az istállóból kivezetett két tehenet járomba fogták, és a fiatal legényt a menet élére

állítva elindultak a községháza irányába. Az egyik agitátor ekkor intett a cigányoknak, s azok rázendítettek az előre begyakorolt gúnydalra: „A kuláknak jól ment dolga, / sokat lopott a mihaszna. / Munkás, paraszt összefog, / te meg, kulák, takarodj!”

Másnap este engedték ki pincerabságából Zsuzsikát. Az időközben párttitkárrá avansált egykori béres megnyugtatta, hogy ennyivel nem ússza meg. „Börtönbe rakjuk a piszkos kulákját” – fenyegetőzött. Nem maradt hűtlen ígéretéhez.

Tűzifáért fizetségként két emberélet

Nehéz idők jártak a második világhégés után. A padlásleseprések idején már a mindennapi megélhetés is kétségessé vált. Főként a telek tették próbára az emberek túlélőképességét. Nyaranta még megvoltak valahogy, zöldség és gyümölcs akadt a kertekben, udvarokban. De a tél kegyetlennek bizonyult. Nem csak az élelemhiány okozott gondot. Egyre gyakoribbá vált, hogy a nád- vagy zsúpfedeles, összetöprődött házak befagyott ablakszemekkel bámultak vakon a világba. Nem futotta tüzelőre. Az erdőrészekre már rég rátette a kezét az állam. A parasztember abból főz, amije van; nyaranta összegyűjtötte, majd szárította a tehéntrágyát téli tüzelőnek. A felszántott kevéske kukoricaföldekről összeszedték az eke által kiforgatott kukoricatuskót. Ennek meglehetősen jó fűtőértéke volt, legalábbis több meleget adott, mint a kukoricaszár. Akit falopáson kaptak, az nem kerülhetett el a „méltó” büntetést.

Márton és Máté unokatestvérek voltak, néhány hold földön verítékükkel igyekeztek előteremteni a családnak a mindennapit. Szorgalmasak voltak, minden évben megtoldották birtokukat egy-egy nadrágszíjparcellával. Öltözetükön folt hátán folt, lábbelijükön hason-

lóképp, de a gazdaságot gyarapítani kellett, hogy mire odanőnek a gyermekeik, legyen mit jussolni. A kettős átok, a román uralom és a kommunista hatalom őket is szorította. Pusztán életösztönük hajtotta immár őket, különösebb cél nélkül vészelték át a napokat, hónapokat, éveket.

Nagyon recsegett a hó a talpuk alatt azon a reggelen, amikor szemet vetettek a legelőn lévő gémeskútra. Kapóra jött az aznap esti havazás. Fújt, kotort a szél, ember nem járt a legelő környékén. Nyomukat betakarta a hó. Máténál fűrészték ketté az elorzott szerzeményt. Néhány nap elteltével, egyik este zörgettek az ajtón. Erélyes, semmi jót nem sejtető, provokatív hang követte a dörömbölést: „Deschideți imediat!” Két milicista lépett be az alacsony szemöldökfajú ajtón, nyomban mögöttük a bérencé lett párttitkár. Ez utóbbi a rendfenntartókat megkerülve a téglából épített tűzhelyhez lépett. Lidérces fény áradt szét az addig sötét szobában. Amint kinyitotta a tűzhely ajtaját, arca ördögi mosolyba torzult, cikázó lángnyelvek árnya futkorászott a fehér falakon.

Minden rendszer kitermeli a maga söpredékét. Márton és Máté úgy gondolta, hogy nincs miért aggódniuk, a hó eltüntette a nyomokat. Csak éppen a besúgókra, a mindent és mindenkit megfigyelőkre nem gondoltak. A földi nyomokat eltüntette bár a hóvihar, de az „égi-eket” nem. Amint kitudódott a gémeskút eltűnése, a nyomozás is elkezdődött. Csakhamar észrevették, hogy Márton és Máté házának utcára néző ablakairól eltűntek a jégvirágok, az addig ridegen meredező kéményekből magásra szállt a füst. Másnap reggel már el is hurcolták őket, többé soha nem jöttek haza a családjukhoz.

Aznap vitette el ígérete szerint a párttitkár Zsuzsika mamát is.

(Folytatjuk)

D. Mészáros Elek

Haranghy Jenő színes üvegkompozíciói

Berettyóújfaluban a helyi kórház márványtermében sokszor rácsodálkoztam Haranghy Jenő üvegmozaikjaira, amelyek értékére Papp Gyula könyvtáros újságcikke hívta fel a figyelmemet 1998. október 30-án a *Bihari Hírlap* 19. számában. Onnantól kezdve szinte minden képzőművésznek elújságotam, hogy milyen nagy kulturális kinccsel büszkélkedik a kórházunk, de nem mutattak iránta nagy érdeklődést.

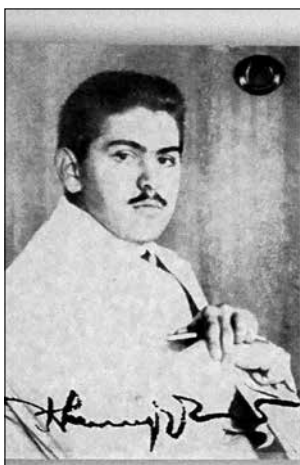
A városunkat gyakran felkereső Jakobovits Miklós Munkácsy-díjas festőművésznek, főmuzeológusnak 2004-es látogatásakor említettem a berettyóújfalui kórházat díszítő üvegmozaikot. Felcsillant a szeme, és kérte, hogy mutassam meg az alkotásokat. Jakobovits Miklós 1936. augusztus 9-én született Kolozsváron, művészeti tanulmányait a Ion Andreescu Képzőművészeti Intézetben végezte. Élete alkotó részét Nagyváradon élte le, 1965-től a Körösvidéki Múzeum képzőművészeti részlegének munkatársaként, majd főmuzeológusaként dolgozott. A magyar kulturális tárca 2003-ban tüntette ki Munkácsy-díjjal, 2010-ben a román kulturális minisztérium életműdíját, 2012-ben pedig, halála előtt,

a Magyar Érdemrend középkeresztjét vehette át.

De ki volt az a művész, aki nevének hallatára Várad neves képzőművésze vette a fáradságot, és a helyszínen nézte meg a műalkotásokat, sőt a látogatást követően megfogalmazott egy másfél oldalas ajánlást? Haranghy Jenő Debrecenben született 1894-ben, és 1951-ben halt meg Budapesten. 1915-től az Iparművészeti Iskola tanára. Tanulmányúton járt Európa számos országában és Etiópiában is. Tanítványai közé tartozott Reich Károly, Szántó Piroska, Márk Tivadar, Amerigo Tot, Horváth Endre pénztervező és Légrády Sándor bélyegtervező. Az alkalmazott grafikai műfajok (plakát, bélyeg, ex libris) mellett a művészi sokszorosító eljárásokat (rézkarc, litográfia) is művelte. A kor egyik legfoglalkoztatottabb illusztrátora volt, több mint 200 könyvhöz készített rajzokat. Több önálló műlapot adott ki, könyveket illusztrált (elsőként Kipling művét, *A dzsungel könyvét*), bélyegeket rajzolt, üveglakokat és mozaikokat tervezett, freskókat festett.

Művészetére a késő szecesszionista stílus, az erősen kontúros megoldások alkalmazása jellemző. Számos díjat nyert bel- és külföldön. 1941-ben a Múcsarnok homlokzati timpanonjának mozaikját tervezte. A *Budapest* 2006/3. számában Ráday Mihály *Békében hagyni* című cikkében azt írta róla: „Telefestette képeivel Budapestet és fél Magyarországot. Szorgalmas és tehetséges illusztrátor volt kocsmának, templomnak, kávéháznak, sörözőnek, szállodának. Hatalmas rajzainak jó része – úgy látszik – végleg elveszett. Jó részük felében-harmadában s tulajdonképpen reménytelenül vár a feltámadásra.”

A trianoni békediktátumot követően több tízezer ember egészségügyi ellátását kellett megoldani a Magyarországon maradt Biharban. Berettyóújfaluban 1928-ban létesült 106 ágyas kórház. A Gróf Tisza István Közkórház tervező építész, Csanak József így ír az elkészült beruházásról: „Minden kórteremben és nappaliban Haranghy Jenő iparművész,

Haranghy Jenő

(1894, Debrecen – 1951, Budapest)

A debreceni születésű grafikus-festőművész korának elismert művésze volt. Festményeit, ex libriseinek egy részét a magyar múzeumok (Magyar Nemzeti Galéria, Déli Múzeum) őrzik, de számos műve van magántulajdonban, illetve lappang.

Több épületdíszítő műalkotás is füződik a nevéhez – sajnos ezek közül több elpusztult. Ma már nem áll a debreceni Angol Királynő Szálló (vagy ahogy Ady nevezte, a „Bunda”), amelyet 1929-ben a tulajdonos felújíttatott, és a helyi hagyományoknak megfelelően rendezett be. Haranghy a megrendelő felkérésére üvegfestményein és falképein a debreceni vendéglátós hagyományokat, illetve a civisvároshoz köthető történelmi pillanatokat örökítette meg.

Szerencsésen megmenekültek és ma is eredeti helyükön láthatóak a Debreceni Köztemető 1. sz. ravatalozójának üveglakjai, amelyek a művész tervei alapján készültek (1932).

főiskolai tanár tervei szerint készült, befalazott üvegmozaik falikép változtatja otthonossá a kórtermek ridegségét.” Ezek a Haranghy-munkák feltehetően a kórház 1965-ös bővítésének eredményeként kerültek az úgynevezett márványterembe.

A 2011-ben megjelent, *Berettyóújfalu az új kőkortól napjainkig* című könyvben az érdekességek között olvashatjuk, hogy „Összesen 15 kép elkészültéről van tudomásunk, melyekhez 1928-ban fogott hozzá. Jelenleg 11 lelhető fel a kórházban. Az eredetileg tematikus elrendezésben, a betegszobákban elhelyezett képek a kórház későbbi bővítésekor kialakított veradó állomás előterének – a későbbi orvosi könyvtárszoba – falába kerültek beépítésre. Jelenleg egy részük restaurálásra vár, a többit visszaépítették a Böszörményi Nagy Géza teremben”.

Jakobovits Miklós még a könyvtárrá alakított márványteremben látta az alkotásokat, amikor elkészítette az *Adalékok Haranghy Jenő művészetéhez* címmel megfogalmazott

ajánlását: „Gyermekeivéim egyik meghatározó művészeti élménye Haranghy Jenő *A rajzolás iskolája* című albuma volt. A sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban Kiss Árpád rajztanáromtól kaptam kölcsön, aki 1940-ben Budapesten a Képzőművészeti Főiskolán Haranghy növendéke volt. Mi volt különleges és egyben nagyon plasztikusan érthető ebben a könyvben? A fekete-fehér album hasonló volt a ma is gyakran látható, gyerekeknek készült kifestő albumhoz. Egy bizonyos bevezető szöveggel megmutatja, hogyan kell portrét, csendéletet, aktot, felöltözött figurát, vágató lovakat egészen nagyvonalúan, a lényegre törően felvázolni, majd a másik, tükör oldalon bemutatja, hogy milyen lesz a részletes kész rajz, azaz az előbbi erőteljes vázlat hogyan alakul át részletekkel gazdagított, befejezett rajzzá. Olyan lényegre törő és friss volt ez a szemlélet, hogy 14 éves koromban hihetetlen művészi élmény volt számomra, és nagy segítségemre volt később a marosvásárhelyi művészeti iskolai tanulmányaimban. (...) Az itt látható üvegmozaikok eddig nem látott művészi technikával készültek, aminek megpróbálom leírni a lényegét. Megrajzolta az ábrázolandó témát, majd foltszerűen kivágta üvegből a különböző részleteket: ég, föld, állatfigurák stb. A kivágott üvegnek a hátlapját befestette a megfelelő színnel, majd egy sima lapra felragasztotta. Ezután fekete kontúrral, olajfestékkel az üveg lapjára megrajzolta a részleteket, pl. egy tehén részletes rajzát stb. A kontúrt úgy használta, hogy olyan hatást ért el, mint

(folytatás a következő oldalon)

Haranghy Jenő színes üvegkompozíciói

(folytatás az előző oldalról)

➤ a régi vitraloknak az ólomkerete. Művészileg két nagy hatást érzek: egyrészt Rippl-Rónai mesternek az Ernst Múzeumban és más szecessziós épületekben található üvegfestményeinél látott formakezelést és formalitást, másrészt Róth Miksa nagyon finom tónusú, gazdag színárnyalatú üvegfestményeinek a hatását.”

2006 után már kevesebb rálátásom volt a bihari kulturális örökség nyomon követésére, de szerencsére dr. Krajczárné Sándor Mária muzeológus közbenjárására 2008-ban Brutyó Mária és Mester Éva restaurátorok feltérképezték az áthelyezésre váró üvegkompozíciók állapotát: „Az üvegkompozíciók Németországban gyártott opálüvegből, ún. »csontüvegből« – fehér alapon vékony színes üvegborítással (überfang technika) – készültek. A fehér alapüveg az olykor lazúrosan alkalmazott fedőszínek élénkségét, telítettségét fokozza. A gazdag színvilág jellegzetes színei: narancssárga, citromsárga, cinóber, lila, rózsaszín, barna, kobaltkék, türkizkék, türkizöld, fűzöld, nedvzöld, olívzöld, szürke, fehér stb. és ezek számtalan árnyalata. A felületi átfestések miatt nehéz megállapítani, valójában hányféle, anyagában színezett üveget használtak. A gyárilag készített húzott síküveg lemezek fényes, sima felületűek, vastagságuk alig haladja meg a 2 mm-t.”

A Rálátás (zsákai helytörténeti, honismereti, kulturális tájékoztató) IX. évfolyamának

4. számában Sándor Mária cikkének lábjegyzetében olvasható egy érdekes hivatkozás: „Bihar vármegye kórházi bizottságának határozata (1929) 1. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár: Bihar vármegye Közigazgatási Bizottságának iratai – Kórházbizottság iratai IV/B. 409. 1. d. 2/1929 sz. A határozat értelmében a vállalt munkadíj, 3000 pengőn (melyből 2000 P a mozaikkészítő, 1000 P pedig a tervezőé lett volna) felül még 1000 pengőt ítél meg a bizottság azzal az indokkal, hogy a képekhez szükséges legtöbb színt a németországi gyárnak külön kellett előállítani, »az anyag beszerzése annyira megrágult, hogy a tervezőnek nem jutott semmi«.”

A Haranghy-alkotások közül most már kettő a kórház folyosóján, nyolc a Bősörményi Nagy Géza teremben látható. Jakobovits Miklós sorai még most sem veszítettek aktualitásukból: „Az üvegmozaikok nagy művészi értékkel bírnak, modern szemléletű kompozíciós felépítésük csupa dinamika, ritmus és életerő. Tömörítő, sűrített rajzával lényegre törő, az állatok, a tájak kontúrjai egy belső dekoratív erőt sugároznak. A kompozíció erőteljes, szuggesztív erejével vitalitást, ritmust, dinamikát radiál felénk. Modern, összegezett formalitása pedig a '20-as, '30-as évek Magyarországon az új művészeti látás, az avantgarde újítói közé emeli az alkotót.”

Kocsis Csaba

Értékgyűjtő orvos hagyatékát gondozzák

Az érmihályfalvi dr. Andrassy Ernő múzeum

Mihályfalván jártamban sokszor elmentem a városi múzeum mellett, amelyet az általam jól ismert, egykor a Kecskés család tulajdonában lévő házban rendeztek be. Jól gondolták el, hogy a rusztikus jellegét még ma is őrző, a XIX. század második felében épült parasztház adjon otthont a múzeumnak. A kiállítótér öt teremből áll, s a tornácos házhoz egy külső búbos kemence is tartozik.

A dr. Andrassy Ernő nevét viselő kulturális intézmény 2007-ben alakult újra, ugyanis Andrassy doktor már az '50-es évek elején be rendezett egy főleg régészeti, kisebb mértékben néprajzi témájú állandó kiállítást a saját érmihályfalvi házában. Abban az időben sokan felkeresték az orvos lakását, hogy megcsodálhassák a gyűjteményt, főleg diákok, helybeli lakosok, többek között ezen sorok írója is. A rendszerváltás után a helyi önkormányzat kezdeményezésére, a megyei tanács támogatásával sikerült megvásárolni az egykori Kecskés-házat, s itt rendezték be az Andrassy-féle hagyatékából összeállított tárlatot. Különböző ezek a tárgyak a nagyváradi Körösvidéki Múzeum tulajdonában vannak. További őskori régészeti anyagot is vásároltak, és a múzeum kincsesára néprajzi anyaggal is bővült.

Szilágyi Andrea muzeológust, az intézmény vezetőjét kértem arra, hogy ismeresse az egykor Andrassy doktor által alapított mihályfalvi közgyűjtemény történetét.

– A dr. Andrassy Ernő saját lakásán kialakított múzeum 1952 és 1957 között működött. Amikor Andrassy doktort politikai okokból letartóztatták, az általa fenntartott múzeum megszűnt, a gyűjteményt széthordták. Az értékes éremgyűjtemény például a Román Nem-

Szilágyi Andrea
muzeológus,
az intézmény
vezetője

zeti Bankhoz került. A régészeti gyűjtemény, valamint a lakásban található rengeteg értékes bútor és festmény a Körösvidéki Múzeumé lett. Az alapítóról tudjuk, hogy egészen fiatal kora óta érdekelték a régiségek és a régészet. Ezt a hajlamát főleg anyai nagypjától, Hetényi Kovács Jánostól, a debreceni református kollégium természetrajz szakos tanárától örökölte. Az Andrassy család Szalacson élt, Ernő is ott töltötte fiatalkorát. Sokszor járt társasággal egyebek mellett vadkacsára vadászni, és egy ilyen alkalommal egy mocsaras helyen megcsúszott, és ott a földből kibukkant egy – mint később kiderült – bronzkori edény. Ez a lelet nagyon megtetszett neki, hamar felvette a kapcsolatot főleg nagyváradi régészek-

(folytatás a következő oldalon)

Értékgyűjtő orvos hagyatékát gondozzák

(folytatás az előző oldalról)

➤ kel. Autodidakta módon képezte magát, egyre több odaadással foglalkozott a régi korok emlékeinek kutatásával, és szinte minden nap bővítette a gyűjteményét. Orvosként gyakran nem kért pénzt a vizsgálatért vagy kezelésért, hanem arra kérte a pácienseit, hogy ha kertjükben, a szántóföldön vagy máshol régi tárgyakat találnak, azokat ne dobják el, hanem vigyék el neki.

– Térjünk rá a 2007. május 18-án, a Nyíló Akác Napok alkalmával felavatott múzeumra. Mi is a pontos neve az intézménynek?

– Dr. Andrassy Ernő Történelmi és Néprajzi Városi Múzeum, ez lenne a teljes neve. A múzeumnak szánt épületet a helyi önkormányzat 2005-ben vásárolta meg, s mivel nagyon elhanyagolt állapotban volt, a következő évben felújította, és 2007-ben, a város legnagyobb ünnepén nyitották meg benne a múzeumot, azóta működik. Kezdetben jelentős támogatást kaptunk mind az Andrassy családtól, mind a nagykárolyi múzeumtól, de a megyei közgyűjtemény munkatársai is sokat segítettek. Ekkor kaptuk vissza az egykor Andrassy-gyűjtemény egy részét a nagyváradi múzeumtól – ezek a legkevesbé értékes tárgyak voltak. Köztük volt viszont az ipartestület arannyal szőtt zászlaja, ez az egyik legértékesebb kiállított tárgyunk. Az épület öt terméből az elsőben a régészeti leletek láthatók, főleg olyanok, amelyeket a felavatás óta találtak Mihályfalva területén. Ezeknek a tárgyaknak a nagy részét Toroczka Károly kutatta fel és hozta be a múzeumba. A második teremben az Andrassy-

A mihályfalvi dr. Andrasi Ernő városi múzeum székhelye

gyűjteményből visszakapott tárgyak vannak kiállítva, itt látható az ipartestület híres-neves zászlaja is. A következő három helyiségben időszaki kiállításokat szoktunk szervezni, sajnos nagyon kicsik a termek, ezért sokat variálunk. Vannak ezeken kívül még anyagaink, de nem vagyunk olyan gazdagok bemutatásra szánt anyagokban. Van például egy berendezett parasztkonyhánk, de ott is nagyon vegyesek a kiállított tárgyak. Arra nincs lehetőségünk, hogy esetleg egy teljes berendezést megvásároljunk. A múzeumi tárgyak főleg adományokból gyűltek össze, kevés az, amit megvásároltunk volna. Ilyen volt például egy készlet cipőkészítéshez használatos tár-

Az ottományi kultúra leletei

A helybeli ipartestület zászlaja, a múzeum egyik nagyon értékes tárgya

Az állandó kiállítás részlete

gyakból, illetve egy kisebb kovácsműhely felszerelése.

– Az ottománi kultúra emlékeiből vannak-e a múzeumban?

– Igen, a kiállított bronzkori leletek között vannak ilyen tárgyaink, de az Andrassy-teremben is található.

– Néhány szóban beszéljünk a fiatal történésről, régészről, Szilágyi Andreáról! Mi készítet egy fiatal lányt arra, hogy ezt a szertem nagyon szép szakmát válassza?

– A régi dolgokat már nagyon kicsi korom óta kedveltem. Apukámnak volt egy régipénz-gyűjteménye, azt órákon át nézegettük, és beszélgettünk róla, bár eleinte még el

Csontváz is látható egy tárlóban

Konyhai eszközök gyűjteménye

sem tudtam olvasni a pénzek feliratait. Emellett a család régi képei fogtak meg, a régi öltözékek, a berendezési tárgyak. Aztán ötödikes koromban találkoztam a történelemmel mint iskolai tantárggyal, ekkor kezdtem komolyabban foglalkozni vele. Nagyon szerettem a történelemtanárunkat, ekkor lett kedvenc tantárgyam a történelem. Tizenegyedikes voltam, amikor eldöntöttem, hogy régészeti szakra fogok menni Kolozsvárra, az ottani Babeş-Bolyai Tudományegyetemre. Azt még meg szeretném említeni, hogy diákéveimben nagyon sok történelmi tárgyú könyvet olvastam, történelmi filmeket néztem meg, vonzottak ezek a témák. Egyetemi tanulmányaimat 2006-ban kezdtem el, 2012-ben fejeztem be, 2013-ban kerültem ide, a dr. Andrassy Ernő múzeumhoz, gyakorlatilag ez az első komoly munkahelyem.

A múzeumban alkalmam volt találkozni Balázs József kultúrreferenssel is, ő Szilágyi Andreával együtt szerkeszti majd a nemsokára megjelenő városi újságot; amíg az beindul, addig besegít a múzeum mindennapi tevékenységébe.

Dérer Ferenc

Bölcs tanács

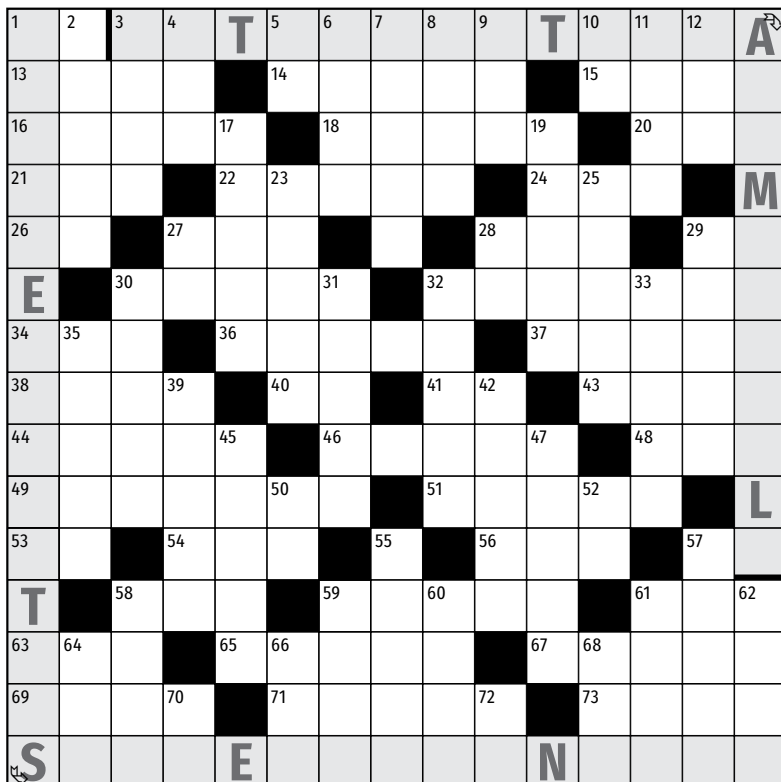
Platón (Kr. e. 427–Kr. e. 347) görög filozófus volt, aki Athénban akadémiát alapított. Egyik tanácsa található a **vízszintes 3. és függőleges 1. alatt.**

VÍZSZINTES: **1.** Tiltószó. **13.** Angol város, fiúintézetét VI. Henrik alapította 1440-ben. **14.** Sportmez. **15.** Költői mű. **16.** Faanyagot megmunkál. **18.** A megígért órára. **20.** Az élethez szükséges elem. **21.** Spanyol exkirályné. **22.** Sok mindent tud (róla). **24.** Visszaült! **26.** A dúr hangsor 6. hangja. **27.** Ilyen szó is van! **28.** Farmermárka. **29.** Vidéken idősebb férfi megszólítása. **30.** Európai főváros. **32.** Közlekedési vonal fontos helye. **34.** Japán és Brazília autójele. **36.** Piskótatekercs. **37.** Áruba bocsátották. **38.** Királyi szék. **40.** Terv része! **41.** Papírméret. **43.** Star ... – amerikai sci-fi-sorozat. **44.** Téli sport. **46.** Oszlopokon nyugvó boltív. **48.** A hidrogén és a neon vegyjele. **49.** Kis részekre tagol. **51.** Élelmiszer jellemzője. **53.** Azonos mássalhangzók. **54.** Moll jellegű hangsor. **56.** Mérőműszer. **57.** Allé végei! **58.** Kettőzve: Sütő András kismadara. **59.** Borotvál-

kozáskor használt összehúzó anyag. **61.** Világos angol sör. **63.** Szigligeti személyneve. **65.** Kortárs író (György). **67.** A nemzet színésze (Dezső, 1934–2011). **69.** ...-szféra – a felső légkör része. **71.** Üzletben hosszú asztal – névelővel. **73.** Idő – németül.

FÜGGŐLEGES: **2.** Akkád eposz. **3.** Rómán népi tánc. **4.** Egyenlő részben (gör.). **5.** Óra is teheti. **6.** Félsziget a Fekete-tengerben. **7.** Barátságtalan. **8.** Szarvasmarha. **9.** Ízeltlábúak testrésze. **10.** Amper és Volt. **11.** Látványos táncos műsor. **12.** Három – szláv nyelvekben. **17.** Pengetős hangszer. **19.** Attila névváltozata. **23.** Rokon. **25.** Villanyégőt kikapcsol. **27.** Megszólítás. **28.** Római számok (összegük 100). **29.** Kettőzve: híres német fürdőhely a Fekete-erdő lábánál. **30.** Irodalmi műfaj. **31.** Gépjármű része. **32.** Becézett Ádám. **33.** Háziállat. **35.** Erős fényű gyémánt. **39.** Sok emberből álló. **42.** Település. **45.** A stroncium, az oxigén és az einsteinium vegyjele. **47.** Bányászváros volt a Pilis lábánál. **50.** Állatház. **52.** Éjfélíg tart. **55.** Pompázik. **57.** Delon francia színész személyneve. **58.** Művészeti ág. **59.** Indián sátor. **60.** Lágymű. **61.** Növény- vagy állatfaj elterjedési területe. **62.** Napszakkal kapcsolatos. **64.** Hangszer. **66.** Lelkész. **68.** A távolabbat. **70.** Folt közepe! **72.** A tantál vegyjele.

Barabás Zsuzsa

Májusi rejtvényünk (*Kincsek*)

helyes megfejtése: „Az életben

három földi kincs van: a tudás,

az egészség és a szeretet.”

Összevonják a múzeumokat is

Folytatódik a kulturális intézmények átszervezése: a nagyváradai és megyei vezetőségek megegyeztek arról, hogy összevonják a Körösvidéki Múzeumot és a Nagyvárad Városi Múzeumot.

Egyre inkább úgy tűnik, hogy az amúgy is megcsónkított nagyváradai kulturális élet egyes szereplőin lehet rúgni még egyet. Bár e sorok írásakor a Szigligeti Színház, a Regina Maria Színház és a Nagyvárad Állami Filharmónia tervezett összevonásáról még nem voltak hivatalos, mindössze kiszivárgott információk, a múzeumok összevonásáról április 27-én már aláírták az együttműködési megállapodást a Bihar Megyei Tanács és a Nagyvárad Polgármesteri Hivatal képviselői.

Az átszervezést július 1-ig el is végzik, az új múzeum a polgármesteri hivatal támogatásával, de a megyei önkormányzat fennhatósága alatt működik majd, új székhelye a Körösvidéki Múzeum székhelyén lesz. Az ösz-

A Körösvidéki Múzeumban lesz az összevont múzeumi vezetőség székhelye

szervezésről szóló közlemény szerint ez a lépés egységes kulturális stratégiához és a működési költségek csökkenéséhez vezet majd, és állítólag a megtakarításokat a múzeumi terek felszerelésére fordítják. Az új terek berendezéséhez „a legjobb helyi szakembereket használják” majd, és bevezetnek egy egységes turisztikai kártyát a múzeumokba való belépéshez.

Három lépésről egyeztek meg, melyeket az új múzeumi struktúrának kötelező lesz tartania, idézi Ilie Bolojan megyei tanácselnököt a nyilatkozat. Az első ez év végéig tart, ennek része a Körösvidéki Múzeum második emeletének a befejezése, illetve ott a kortárs művészeti és a történelmi részleg kialakítása. A második lépés jövő év április 20-ig tart, eddig kell elkészülnie a múzeum harmadik emeletének és megnyílnia ott a néprajzi részlegnek, s ugyanez a határideje a Szabakőműves Múzeum megnyitásának. A harmadik lépés és az összevonás egyik célja, hogy a vár fejedelmi palotájának termeit befejezzék, és újra megjelöljék a kezdő délkört, mely egykor Nagyváradon haladt keresztül. A várbeli terek jelenleg a Nagyvárad Városi Múzeum kezelésében vannak, s az összevonás után csak a múzeumként használt terek kerülnek a Körösvidéki Múzeumhoz, a többi helyiség a polgármesteri hivatal ingatlankezelőségéhez kerül majd, mondta Florin Birta polgármester.

Május 5-én egyébként létre is hozták azt az öttagú bizottságot, amely a múzeumi átszervezéssel foglalkozik majd. Ennek három tagját a megyei tanács jelölte ki, ők Felicia Ciupa, a Körösvidéki Múzeum gazdasági igazgatója, Mihaela Roșan, a megyei önkormányzat jogtanácsosa és Gabriel Moisa, a Körösvidéki Múzeum muzeológusa; a váradi polgármesteri hivatalt pedig Eduard Florea, a gazdasági igazgatóság ügyvezető igazgatója és Ionuț Ciorba, a városi múzeum aligazgatója képviseli. A bizottság feladatai közé tartozik a múzeumok vagyonának felmérése, azt közösen kezelik majd, és nekik kell megtalálniuk az átszervezés törvényes módját is.

Fried Noémi Lujza

9 771583 061009